

Muistettu ja kerrottu Kurtin Saha

Monimuototutkielma Kurtin Sahan historiasta kertovan näyttelyn toteuttamisesta ja siihen liittyvästä etnografisesta kenttätyöstä

Kati Hiltunen

Maisterintutkielma

Kevät 2020

Kulttuurit ja yhteisöt muuttuvassa
maailmassa (KUMU)

Jyväskylän yliopisto

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta	Laitos – Department Historian ja etnologian laitos, yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos
Tekijä – Author Kati Hiltunen	
Työn nimi – Title Muistettu Kurtin Saha Monimuototutkielma Kurtin Sahan historiasta kertovan näyttelyn toteuttamisesta ja siihen liittyvästä etnografisesta kenttätyöstä	
Oppiaine – Subject Kulttuurit ja yhteisöt muuttuvassa maailmassa (KUMU)	Työn laji – Level Maisterintutkielma
Aika – 6/2020	Sivumäärä – Number of pages 62
Tiivistelmä – Abstract <p>Muistettu ja kerrottu Kurtin Saha on monimuototutkielma Käylän kylässä toimineesta sahasta (1950–2008). Tutkielman tarkoituksena on tallentaa Kurtin Sahan tarina yhdessä paikallisten kanssa, käyttäen muistitietoa ja etnografista tutkimusotetta. Tutkielman teoriapohja on muistitietotutkimuksessa, kulttuuriperinnön käsitteessä ja etnografisessa kenttätyössä. Aineistonkeruu toteutettiin haastatteluina, arkistojen läpikäynnillä ja valokuvien keruuna. Tutkimuksen tuloksista toteutettiin Kurtin Sahan näyttely joulukuussa 2019. Näyttely oli esillä Käylän kylässä Korpihovilla. Näyttely koostui näyttelyteksteistä, kuvista ja palkinnoista, joita Kurtin Saha oli elinaikanaan saanut.</p> <p>Tutkielman muodoksi valikoitui monimuototutkielma, koska sen ydin on näyttelyprojektin rakentamisessa ja työni käsittelee tämän prosessin dokumentointia. Työssä tarkastellaan näyttelyä ja sen tekemistä kulttuuriperintöprosessina sekä tutkijan roolia muistitiedon keräämisessä. Tutkielman lopussa käydään läpi matkaa asiantuntijaksi ja näyttelyn tekijäksi.</p> <p>Kurtin Sahan työhön liittyvä kulttuuriperintöprosessi rakentuu niin tutkielman aikana tehdyistä valinnoista kuin etnografisesta kenttätyöstä. Kulttuuriperintöprosessia tarkastellaan aineellisen ja aineettoman kulttuuriperinnön kautta, sekä vuorovaikutuksen ja vallan kontekstissa.</p>	
Asiasanat – Keywords Muistitietotutkimus Kulttuuriperintö Monimuototutkielma	
Säilytyspaikka – Depository JYX	
Muita tietoja – Additional information	

SISÄLLYSLUETTELO

1. KURTIN SAHA TYÖPAIKKANA JA MONIMUOTOTUTKIELMAN AIHEENA.....	4
1.1 KURTIN SAHA	4
1.2 TYÖTEHTÄVÄ KURTIN SAHALLA	5
1.3 TYÖN AIHE JA TEHTÄVÄNASETTELU	6
1. KÄSITTEELLINEN JA TEOREETTINEN VIITEKEHYS.....	8
2.1 KULTTUURIPERINNÖSTÄ MUISTITIEDOKSI	8
2.2 MITÄ ON MUISTITIETO?	11
2.3 ETNOGRAFINEN TUTKIMUSOTE.....	15
2.5 DIALOGINEN METODOLOGIA	17
3 MENETELMÄT JA AINEISTOT	18
3.1 KENTTÄTYÖ KÄYLÄSSÄ.....	18
3.2. HAASTATTELUT	20
3.3 TUTKIMUSETIIKKA	23
4. NÄYTTELYPROJEKTI.....	25
4.1 NÄYTTELY	25
4.2 NÄYTTELYVIESTINTÄ.....	27
4.3 NÄYTTELYTEKSTIT.....	28
4.4 NÄYTTELYN AVAJAISET KUVINA	38
5. ASIANTUNTIJUUS JA VUOROVAIKUTUSOSAAMINEN.....	44
5.1. MONIMUOTOTUTKIELMA ASIANTUNTIJUUDEN JA VUOROVAIKUTUSOSAAMISENA	44
5.2. KULTTUURIPERINTÖPROSESSI JA OMAN HISTORIAN TUOTTAMINEN	47
KIRJALLISUUS.....	51
LIITTEET:	55

1. KURTIN SAHA TYÖPAIKKANA JA MONIMUOTOTUTKIELMAN AIHEENA

1.1 Kurtin Saha monimuototutkielman aiheena

Kurtin Sahan tarina sijoittuu Kuusamon pohjoispuolelle, Käylä nimiseen kylään. Kurtin Sahan tarina alkaa 1950-luvulta kolmen veljeksien sahatessa puutavaraa omalla tontillaan Kurtinvaarassa. Sahateollisuudessa on kyse puutavaran tuottamisesta, kun tukeista sahataan lautoja ja lankkuja sekä useimmiten sivutuotteena tuotetaan myös pienempää puutavaraa (Kortelainen 2008, 14.). Myöhemmin Kurtin veljekset rakensivat saharakennuksen Käylään. Vanhalla sahallä (1960–1990) työt vaihtelivat tekijöiden kesken ja päivät olivat pitkiä. Vuonna 1992 rakennettiin uusi saha ja toiminta sahallä kasvoi. Kurtin Sahan toimintaa rakennettiin vakaasti vuosien varrella. Aluksi työntekijät olivat perheenjäseniä ja sukulaisia, mutta suvun ulkopuolisiakin otettiin hiljalleen töihin mukaan. Nimensä Saha sai perustajiltaan Leonard Kurtilta, Aate Kurtilta ja Iikka Kurtilta.

Kurtin Sahalla tuotettiin monenlaista erilaista sahatavaraa sen elinkaaren aikana. Saha työllisti parikymmentä työntekijää, ja kesäisin se toimi työpaikkana myös lapsille ja nuorille. Sahan perustajille ja heidän perheilleen Kurtin Sahalla työskentely oli enemmänkin elämäntapa kuin työ. Perustajajäsenet olivat ensimmäisinä aamulla töissä ja lähtivät viimeisinä illalla kotia kohti. Päivän aikana lounas syötiin joko toimistotiloissa tai naapurissa, jossa Leonard Kurtin vaimo teki lounaan työntekijöille. Aluksi Sahan työt opeteltiin töihin tultessa, mutta myöhemmin työllistettiin myös saha-alalle koulutettuja työntekijöitä. Kurtin Saha pidettiin taloudellisesti vakaana työpaikkana, ja se oli Käylän ensimmäisiä teollisia työpaikkoja. Jotain Kurtin Sahan merkityksestä kertoo se, että yhä vuonna 2019 mökkiläiset ja kauempaa tulevat saattavat poiketa vanhoihin Sahan tiloihin kysymään puutavaraa.

Kurtin Saha sijaitsee Käylässä ja vanhan Sahan rakennuksia on yhä paikallaan Kurtinvaaran tien varrella. Uutta Saha on remontoitu vuodesta 2017 eteenpäin kaivosyhtiön käyttöön. Kurtin Sahan kenttäsiirkeli on Sahan elossa olevilla perustajilla, mutta suurin osa työkoneista myytiin eteenpäin Venäjälle. Kurtin Sahan toiminta alkoi jo 1950-luvulla ja päättyi vuonna 2008.

Tutkielman tarkoituksena on selvittää Sahaan liittyviä tarinoita ja kokemuksia siihen liittyvästä työstä ja elämäntavasta. Työ sahallä merkitsi samalla myös elämäntapaa ja teollista elinkeinoa koko Käylän kylälle. Tutkielmassa on kyse työläisyhteisön kuvauksen ohella kokonaisen perheen ja suvun

tarinasta. Tutkielman aineisto kerättiin pääosin paikallisilta henkilöiltä, jotka ovat olleet mukana sahan toiminnassa; perustajia, työntekijöitä, työntekijöiden kumppaneita ja paikallisia asukkaita. Kenttätyö toteutettiin vasta Sahan lakkauttamisen jälkeen, joten haastattelut muodostavat muistitietoon perustuvan aineiston.

Tutkielman muodoksi valikoitui monimuototutkielma, koska sen ydin on näyttelyprojektin rakentamisessa ja työni käsittelee tämän prosessin dokumentointia. Työssä tarkastellaan näyttelyä ja sen tekemistä kulttuuriperintöprosessina sekä tutkijan roolia muistitietoaineiston keräämisessä.

1.2 Työtehtävä Kurtin Sahalla

Aloitin viestinnän harjoittelun keväällä 2019 Latitude 66 Cobalt Oy:lla. Sain työtehtäväkseni tallentaa Kurtin Sahan tarinan ja luoda siitä näyttelyn, joka avattiin joulukuussa 2019. Latitude 66 Cobalt Oy on kaivosyhtiö, jonka tavoitteena on tuottaa jäljitettäviä akkuminaaleja. Latitude 66 Cobalt Oy osti Kurtin Sahan tilat vuonna 2017 ja nykyään entisen Sahan tiloissa toimii yrityksen geologinen asema. Muitakin vanhoja sahan tiloja entisöidään yhtiön käyttöön. Yhtiön puolesta tarkoitus on tallettaa paikan historiaa ja samalla kunnioittaa sen menneisyyttä. Toimin muistitietotutkijana sekä projektin vetäjänä ja luojana, mutta itse tutkimukseni aihe lähtee puhtaasti työelämästä: teen työelämälähtöisen monimuotogradun ja muistitietotutkimuksen. Työ kesti toukokuusta joulukuuhun vuonna 2019.

Toukokuussa tutustuin ensimmäisen kerran Käylään ja tutustuin paikallisiin ihmisiin. Kävin myös ensimmäisen kerran kahvilla perustajajäsenten Aate Kurtin ja Iikka Kurtin luona Kurtinvaarassa. Ensimmäinen tutustumiskäyntini Käylässä sisälsi Käylän kylään tutustumisen, sekä yhtiölle tärkeiden maa-alueiden näkemisen. Toukokuussa aloitimme myös työn yliopiston ohjaajan kanssa ja hankin käyttööni yliopiston kannettavan tietokoneen, kovalevyn sekä nauhurin.

Kesäkuussa tehtiin tutkimuksen ensimmäiset haastattelut. Haastattelin perustajajäseniä ja Kurtin Sahan työntekijöitä. Kesäkuussa alkoi myös sahakahvien valmistelu. Sahakahvit ovat tapahtuma, jossa paikalliset ja mökkiläiset kutsuttiin vanhan sahan tiloihin keskustelemaan erilaisista kaivosyhtiöön liittyvistä teemoista. Yksi näistä teemoista oli myös meneillään oleva Kurtin Sahan tutkimus. Tapahtumat toteutuivat heinäkuussa.

Heinäkuussa kahdet ensimmäiset sahakahvit käsittelivät tutkimustani ja keskustelimme Kurtin Sahan historiasta yhdessä Sahan vanhassa rakennuksessa. Paikallisia oli läsnä noin kaksikymmentä henkeä. Noihin tilaisuuksiin minulle myös tuotiin valokuvia ja lehtileikkeitä sahan ajoilta. Heinäkuussa jatkoin myös tutkimushaastattelujen tekoa ja vierailin Kuusamon kirjaston arkistossa, jossa kävin läpi vanhoja Koillissanomien uutisia. Tein vain yhden vierailun arkistoon, koska aika ei muuten riittänyt.

Elokuussa järjestettiin loput sahakahvikerrat. Tein myös viimeiset haastattelut. Lopuksi haastatteluja kertyi yhdeksän kappaletta ja kymmenen tuntia.

Syyskuussa tein videohaastattelut Käylässä Jyrki Kurtin, Ebba Annebergin ja Iikka Kurtin kanssa. Kävin myös vierailulla Iikka Kurtin luona. Näin kenttäsiirkkelin toiminnan käytännössä, ja se tallennettiin myös videolle. Syyskuussa sovin näyttelytiloista Korpihovin kanssa. Syyskuu ja lokakuu meni litteroinnin äärellä. Lokakuussa aloin myös rakentaa näyttelytekstejä. Marraskuun tein näyttelytekstejä yhdessä yliopistonopettaja Minna Mäkisen kanssa ja työstin niitä myös taittajan kanssa. Hankin myös valokuvia näyttelyyn Juhani Kinnusen arkistoista. Joulukuussa oli itse näyttelyn avajaisten aika. Näyttelypäivä oli 4.12.2019: aamupäivänä pystytimme näyttelyn ja illalla oli kakkukahvit ja itse näyttely. Näyttelyn avajaisissa oli puheita ja kertomuksia Kurtin Sahan ajoilta. Näyttely oli esillä joulutammikuun aina maanantaisin. Näyttely purettiin tammikuussa, ja tulevaisuudessa se tullaan kääntämään englanniksi ja asetetaan pysyvästi vanhan sahan tiloihin.

1.3 Työn aihe ja tehtävänasettelu

Monimuototutkimuksen tavoitteina on tuottaa muistitietoaineiston avulla Kurtin Sahan suullisesta perinnöstä näyttely sekä luoda siten Sahasta osa paikallista kollektiivista historiaa yhdessä kyläläisten kanssa. Pro graduni paneutuu näihin prosesseihin ja on muodoltaan monimuototutkimus. Tästä projektista muodostuu kulttuuriperintöprosessi, jonka kautta valitaan itselle ja muille merkitykselliset asiat säilytettäväksi. Kulttuuriperintö on arkisiin kulttuurikomponentteihin verrattuna symbolisesti ja arvolatauksena merkittävämpi kokonaisuus. (Karhunen 2014, 30.).

Tutkimusaiheena on Kurtin Sahan historian tutkiminen etnografisin menetelmin. Tutkimus on yhtäältä muistitietotutkimus, koska olen kirjoittanut tutkimusprosessin aikana kerätystä muistitietoaineistosta näyttely Käylän kylälle ja Latitude 66 Cobalt Oy:lle. Kyse on siis

kulttuuriperinnön tallentamisesta ja muistitietotutkimuksen tekemisestä. Monimuotogradussa raportoin työelämälähtöisen projektin toteutuksen ja avaan työkalupakin, jolla prosessi hahmottuu tieteen kielelle.

Koska työ on monimuotoinen ja työelämälähtöinen tutkielma, tutkimusongelma ja sen kysymykset muodostuvat kaksitasoisesti (K1 ja K2). Työelämälähtöinen tutkimuskysymys nousee yhtäältä siitä, millaisen tehtävänannon sain työnantajalta. Akateemisessa opinnäytetyössä tehtäväni toisaalta on etnografina ja muistitietotutkijana tehdä Käylästä muistitietohistoriaa.

K1: Millainen merkitys Kurtin Sahaalla on Käylän yhteisölle?

Ensimmäisessä tutkimuskysymyksessä Saha liitetään osaksi Käylän yhteisöä ja sen historiaa. Millainen vaikutus Sahaalla on ollut elinkaarensa aikana? Tämä on oleellinen kysymys, kun mietitään, miten Saha rakentuu yhteydessä ympäristöönsä.

K2: Miten Kurtin Sahan historia rakentuu ihmisten kertomuksissa?

Toinen tutkimuskysymys käsittelee muistitietoa ja ihmisten kokemuksia, jonka ytimessä tutkimukseni on.

K3: Miten Kurtin Saha on osa kulttuuriperintöprosessia?

Kolmas tutkimuskysymys käsittelee Kurtin Sahaan liittyvää tutkimustyötä kulttuuriperintöprosessin kautta.

Tutkimukseni rakentuu kolmesta temaattisesta osasta. Ensimmäisen osan muodostaa etnografisen työkalupakin avaus, jonka esittely alkaa tutkielmani johdannossa. Luvussa kaksi esittelen tutkimukseni käsitteellisen ja teoreettisen viitekehyksen. Tutkimuksen tärkeimpiä käsitteitä ovat kulttuuriperintö, muistitieto, tehdasyhteisöt ja muisti sekä dialoginen metodologia. Luvussa kolme syvennyttään tutkimusmenetelmiin ja etiikkaan.

Tutkielman toisen osan muodostaa työelämälähtöisen projektin kuvaus. Luvussa neljä esittelen näyttelyprojektin kokonaisuudessaan näyttelymateriaalien ja itse näyttelystä otettujen kuvien avulla. Kokosin näyttelytekstit tutkimusaineiston eli haastattelujen ja kenttätöiden pohjalta. Näyttelyn kuvamateriaalin keräsin tutkimuksen aikana haastateltavilta, otin niitä itse ja sain niitä myös Juhani

Kinnusen ottamia valokuvia Kuusamon valokuvaamon arkistosta, jotka edustivat Käylää 1960-1970-luvuilla.

Tutkielman lopussa palaan akateemiseen pohdintaan oman tieteenalani näkökulmasta. Nostan esille kulttuuriperintöprosessin kuvaamisen projektin kautta muistitietotutkijana yhdessä paikallisten kanssa. Ennen kaikkea pohdin omaa matkaani opiskelijasta asiantuntijaksi koko prosessin ajalta.

1. KÄSITTEELLINEN JA TEOREETTINEN VIITEKEHYS

Tämän maisterintutkielman teoreettinen paikka on muistitietotutkimuksen perinteessä ja etnografisessa tutkimusotteessa. Tutkielmani käsittelee Kurtin Sahan muistettua historiaa paikallisten kertomana luoden viitekehysten tutkimustyölleni. Tutkimusotteeni on etnografinen, koska olen tehnyt kenttätöitä paikallisesti ja ollut osana rakentamassa tämän tutkielman aineistoa. Kenttätöet sijoituivat Kuusamon Käylään ja toteutuivat toukokuusta syyskuuhun vuonna 2019. Tutkielma on osa kulttuuriperintöprosessia, jota avataan enemmän seuraavassa alaluvussa.

2.1 Kulttuuriperinnöstä muistitiedoksi

Tutkimuksessani Kurtin Saha nähdään paikallisena kulttuuriperintönä, jonka vanhat rakennukset ovat yhä pystyssä ja jonka tarina elää kyläläisten ja nykyään myös näyttelyn kautta. Kurtin Sahan kannalta täysin uutta ovat kyläläisten muistot, kerronta ja kokemukset, jotka tulevat näyttelyn kautta näkyväksi ja yhteisesti jaetuiksi tarinoiksi. Olen ollut prosessissa mukana akateemisena muistitietotutkijana tuottamassa tätä yhteistä muistia ja luomassa kollektiivista muistia näyttelyyn. Tässä tutkimuksessa kollektiivinen muisti nähdään paikallisesti jaettuna historiana.

Kulttuuriperintöprosessilla tarkoitetaan tapahtumaa, jossa yksilöt, yhteisöt ja organisaatiot valitsevat itselleen merkityksellisen kohteen menneisyydestä, vaalien ja säilyttäen sitä ja näin tuottaen kohteen tietoisesti kulttuuriperinnökseen. Prosessissa nostetaan esille arvonmuodostaminen, jossa hyödynnetään sekä historiallista että perimätietoa. (Karhunen 2014, 29-30.) Karhunen (2014) tarkastelee väitöskirjassaan: *Porin kuudennen osan tarinoista rakentuu kulttuuriperintö*, kulttuuriperintöprosessia tutkiessaan viranomaisten ja asukkaiden välistä vuorovaikutusta kaavaprojektin aikana. Kulttuuriperintöprosessi rakentuu hänen tutkimuksessaan yhdessä

viranomaisten ja asukkaiden välisessä vuorovaikutuksessa ja siinä, miten eri tavalla he näkevät kulttuuriperinnön merkitykset. Karhunen (2014) toi muistitietotutkimuksen keinoin esille asukkaiden tiedon ja kokemuksen, joka osallaan täydentää ja laajentaa Porin kuudennen osan merkitystä paikallisesti kulttuuriperintöprosessina. (Karhunen 2014.) Kurtin Sahan tapauksessa tuloksena on akateemisen opinnäytetyön lisäksi näyttely tilaajalleni eli Latitude 66 Cobalt Oy:lle.

Kulttuuriperinnön määrittelemisen on haastavaa ja käsite on muuttunut vuosien varrella. Sanna Lillbroända-Annala (2014) määrittelee kulttuuriperinnön teknisestä näkökulmasta katsottuna kulttuurin raaka-aineiden ja eri osien yhteen sulautumaksi, joita jokin ryhmä tai yhteisö vie sukupolvelta toiselle, niin suullisesti kuin aineellisessa muodossa. Tähän määritelmään eivät vaikuta raaka-aineiden tai eri osien ominaisuudet tai yhteiskunnalliset asetelmat, vaan merkittävää on, että ne siirtyvät muistitietona. Funktionaalisen näkökulman mukaan kulttuuriperintö määritellään yhtenä kulttuuriaineksen osana, joka siirtyy muistitietona luoden kulttuurista ymmärrystä itsestä, jatkuvuutta, identiteettiä ja yhteenkuuluvuuden tunnetta. Kulttuuriperintö yhdistää kulttuuria sisältäpäin ja erottaa sen muista kulttuureista. Kulttuuriperintö herättää keskustelua monella eri tasolla. Tieteellisen diskurssin kautta kulttuuriperintö nähdään monesti konstruktiona, jota alati tulkitaan ja uudelleenarvioidaan erilaisissa konteksteissa. Monet teoreetikot ajattelevatkin, että kulttuuriperintö on itsessään asia, jota luodaan aktiivisesti. (Lillbroända-Annala 2014, 21-22, 25.)

Oman tutkimukseni kannalta keskeisiä kulttuuriperintöä ja kulttuuriperintöprosesseja tarkastelleita tutkijoita ovat muun muassa Anneli Meriläinen-Hyvärinen (2014), Helena Lonkila (2016) ja Eeva Karhunen.

Meriläinen-Hyvärinen (2014) tarkastelee tutkimuksessaan Talvivaaran alueen kulttuuriperintöä ihmisen paikkasuhteen kautta. Ydinasiassa ovat paikan merkitykset ihmiselämässä. Hän tarkastelee artikkelissaan sitä, millainen on Talvivaaran alueen kulttuuriperintö, joka ilmenee paikan menetyksen sekä esineiden, yhteisön ja maiseman kautta entisten maanomistajien ja kaivoksen naapurissa asuvien kokemuksissa. (Meriläinen-Hyvärinen 2014, 209.)

Lonkilan (2016) väitöskirjassa *Syvällä sydänmaassa, Yrjö Blomstedtin ja Victor Sucksdorffin Kainuu* tarkastelussa olivat 1890-luvun karelianismin matkat kulttuuriperinnön valintaprosessina. Hän pohti mm. sitä, mitä jää näkemättä, jos kulttuuriperintöä ja kulttuuriympäristöä katsotaan vain yhdestä näkökulmasta tai pelkästään ylevää ja suurta vasten? (Lonkila 2016.)

Eeva Karhunen (2014, 30) määrittelee kulttuuriperinnön omassa tutkimuksessaan tarkoittamaan asiaa, jotka nähdään yksilölle ja yhteisölle merkityksellisinä. Tämän vuoksi myös ylläpidämme näitä asioita ja haluamme säilyttää ne tuleville sukupolville.

Hän kirjoittaa tutkimuksessaan näin:

Kulttuuriperintöprosessiin osallistuvien toimijoiden arvostukset ja elämänkatsomus vaikuttavat siihen, mitkä kulttuurikomponentit nostetaan muita merkityksellisemmiksi. (Karhunen 2014, 30.)

Kurtin Saha nousee yhteisössään tarinaksi teollisesta elinkeinosta ja yhden perheen tarinasta. Kurtin Sahan tarinoiden keruu on osa kulttuuriperintöprosessia, koska se nostaa esille yhteisölle tärkeän paikan, jonka arvo halutaan säilyttää nykyhetkessäkin. Kulttuuriperinnön käsitteelle nähdään kolme päämerkitystä. Ensinnäkin kulttuuriperintö on se jäännös, joita ihmiset pitävät itselleen tai muille tärkeänä perintönä ja jotka säilyttämisen ja käyttämisen takia nostetaan esisijaisiksi. Toiseksi kulttuuriperintönä nähdään ne jäänteet, joilla on paljon symboliarvoa. Kolmanneksi kulttuuriperintöä on kaikki, mitä ihmiset ovat perineet aiemmilta sukupolvilta.

Muistitietotutkimus (engl. oral history) on kansainvälinen liike, joka on levinnyt alun perin työväestön ja tehdasyhteisöjen tutkimuksen välineeksi (ks. tarkemmin seuraavasta luvusta). Aiempi tutkimus on keskittynyt juuri tehdasyhteisöjen ja työväestön tutkimukseen, jossa muistitietotutkimus on antanut mahdollisuuden ja äänen historian kokijoiden omalle tulkinnalle ja tarinalle menneisyydestä. Esimerkiksi Jorma Kalela (1986) toteutti 1980-luvulla Paperiliiton historiahankkeen yhdessä asianosaisten kanssa. Hankkeessa yhteisön jäsenet loivat aikaan ja muutoksiin liittyvistä kokemuksista yhdessä jaettuja merkityksiä. (Kalela, 1986.) Myös Taina Ukkosen väitöskirja *Menneisyyden tulkinta kertomalla. Muistelupuhe oman historian ja kokemuskertomusten tuottamisprosessina* (2000), avaa turkulaisen ammattiosaston Metalli 49:n viiden naisveteraanijäsenen yhteisen historian tuottamisprosessia. Keskeistä tutkimuksessa oli nimenomaan muistelupuhe ilmiönä. Naiset saivat näin oman äänensä kuuluviin tutkimuksen kautta. (Ukkonen 2000.)

Oman tutkimukseni kannalta keskeisiä lähteitä muistitiedon kentiltä ovat Kalelan (1986) ja Ukkosen (2000) tutkimuksen lisäksi ovat Elina Makkosen väitöskirja *Muistitiedon etnografiaa tuottamassa* (2000), joka perustuu kolmeen muistitietohankkeeseen ja Kaisu Kortelaisen *Penttilän sahayhteisö ja*

työläisyys (2008), joka nimenmukaisesti keskittyy sahayhteisöön ja näin lähestyy myös oman tutkimukseni lähtökohtia. Elina Makkonen (2009) on tutkinut väitöskirjassaan *Muistitiedon etnografiaa tuottamassa* kolmea Pohjois-karjalaan sijoittuvaa muistitiedonhaketta: Kaltimon pahvitehdasta (1897-1953) koskevaa tutkimusta, Kontionladen kyläkirjahanketta ja Joensuun yliopiston muistitietoprojektissa näkyviä ryhmän ja yhteisön oman historian rakentumisen prosesseja.

Makkonen (2009, 16) määrittelee haastattelutilanteessa tuotetusta, yksilöllisestä ja yhteisöllisestä kerronnasta käsitettä muistelukerrontaa, sillä hänen tutkimuksensa käsitteli juuri menneisyyttä ja tulkitsevaa muistinvaraista kerrontaa. Kaisu Kortelainen (2008) taas on perehtynyt väitöskirjassaan Penttilän sahayhteisön ja työläisyyden muistitiedontutkimiseen. Muistitietotutkimuksen perinteet kulttuurintutkimuksen saralla ovat vakaat antaen pohjan myös omalle Kurtin Sahaa koskevalle tutkielmalleni.

Niina Naarmisen väitöskirja *Naurun voima* (2018) perehtyy Tikkakosken tehdasyhteisön historiaan. Tutkimuksessa käydään läpi yhteisöllisen kulttuurin ja huumorin arvoja deindustrialisaation läpikäyneessä tehdasyhteisössä. Tutkimus aineisto koostettiin autoetnografisesti tutkijan tekemistä muistitieto-haastatteluista vuodesta 1996 vuoteen 2014. Tutkimus tulokset näyttävät, että työn sekä yhteisön häviäminen tuotti häpeän kokemuksen taloudellisten ja terveydellisten vaikeuksien ohella. (Naarminen 2018.)

Eerika Koskinen-Koiviston väitöskirja *A Greasy-Skinned Worker – Gender, Class and Work in the 20th Century Life Story of a Female Labourer* (2013) perehtyy elämänmittaisen uran Inhan tehtailla suorittaneen Elsan, työläisnaisen haastatteluihin. Näissä haastatteluissa Elsa käy läpi elämäänsä ja samalla suhdettaan sen ajan (1990-luvun) yhteiskunnallisiin käännteisiin, kuten sukupuoliroolien sekä naisten aseman muuttuneeseen suhteeseen. Koskinen-Koivisto pohtii, kuinka elinkeino, luokka ja sukupuoli esiintyvät Elsan haastattelussa ja voisiko yksilön elämäkokemusten kautta tajuta suuremmin yhteiskuntaan liittyviä käännteitä ja niiden arvoa yksilön identiteetin kokoamiselle. (Koskinen-Koivisto 2013.)

2.2 Mitä on muistitieto?

Oma tutkimusaineistoni koostuu suullisesta, kirjallisesta ja visuaalisesta muistitiedosta. Muistitieto on tutkielmassani ensisijaisesti lähde, josta kirjoitan Kurtin Sahalle ja sahayhtesölle historiaa suullisen, kirjallisen ja visuaalisen aineiston avulla. Muistitietotutkimus myös ohjaa menetelmien valintaa tutkielmalleni. Tein paikan päällä teemahaastatteluja ja etnografista kenttätyötä.

Muistitietoon pohjautuva aineisto ja tutkimustyö on monitasoista, mikä antaa tutkijalle useita työkaluja unohtamatta kuitenkaan määritelmän haasteita. Lynn Abramsin mukaan muistitieto (eli oral history) on sekä lähde, menetelmä että tutkimustulos (Abrams, 2010). Myös Outi Fingerroos ja Riina Haanpää (2006, 28) kuvaavat muistitietotutkimusta lähteenä, kohteena, tutkimusaineiston muodostamisen apuvälineenä tai yhtenä tutkimuksen sivujuonteena. Muistitieto toimii lähteenä, kun tutkimuksen päämääränä on näyttää muistelijoiden oma näkökulma menneisyydestä. Tutkija toimii tällaisessa tilanteessa menneisyyden esittäjänä ja tulkitsijana. Toinen käsitys muistitiedosta on tutkia muistietoa kohteena, jolloin tutkimuksellinen kiinnostus voi ohjautua muistelun rakenteisiin ja välineisiin. Kohteena oleminen viekin selkeästi muistitietotutkimusta narratiivisen tutkimuksen ja folkloristisen kerronnantutkimusta kohti. Muistitietotutkimus voidaan nähdä myös metodina, jolloin se on tutkimusaineiston rakentamisen apuväline. (Fingerroos & Haanpää 2006, 28-29.)

Kaisu Kortelainen (2008, 27) käyttää Penttilän sahayhteisöä koskevassa tutkimuksessaan haastattelupuheesta ja muistitiedosta käsitettä *muistelukerronta*. Muistelukerronta nostaa esille muistelemisen merkityksen, muistojen säilyttämisen ja tunnetun historiallisen tapahtuman tai ajan yhteisöllisen muistamisen:

Käytän tutkimuksessani termiä muistelukerronta kuvaamaan kaikkea tutkimuksen muisteluaineistoa, on se sitten puhuttua, kirjoitettua tai visuaalista. Muistelukerronta korostaa muistelemisen tärkeyttä, muistojen vaalimista ja tietyn historiallisen tapahtuman tai ajanjakson yhteisöllistä muistamista. Se viittaa muistelijoiden omaan käsitykseen totuudesta sekä menneisyyttä koskevan tiedon tuottamiseen ja sen ylläpitämiseen. (Kortelainen 2008, 27.)

Kortelaisen ja pro graduni yhteinen mielenkiinnon kohde on rajattu yhteisö, aikakausi ja sahayhteisö, joten määritelmä on toimiva myös Kurtin Sahan tutkielman kohdalla. Tutkielmassani muistitieto on sekä lähde että menetelmä. Se on osaltaan myös tutkimuksen tulos eli Kurtin Sahan kohdalla näyttely, joka on koostettu muistitietoaineistosta. Muistitiedon määrittäminen on kuitenkin monitasoista, jonka vuoksi seuraavaksi selvitetään muistitietotutkimuksen historiaa ja määritelmiä.

Muistitietotutkimuksen juuret ovat suullisen historian keruussa, tallentamisessa ja kirjoittamisessa. Tähän viittaa englannin kielessä esiintyvä käsite *oral history*, jolla tarkoitetaan erilaisilla haastattelumenetelmillä tuotettuja, menneisyyteen liittyvää ainestoa. Suomessa muistitietotutkimusta on kutsuttu myös muistitietohistoriaksi. (Fingerroos & Peltonen 2006, 8.)

Suullinen historia on muuttunut paljon viimeisten vuosikymmenien aikana. 1940-1960 luvuilla Yhdysvalloissa, Britanniassa ja Skandinaviassa suullinen historia tuli osaksi tieteellistä tutkimusta. Suullinen historia löydettiin uudelleen 1950- ja 1960-luvuilla. Eurooppalaisen perinteen mukaan etnologit ja folkloristiikan tutkijat nostivat esille puhutun sanan merkityksen. Monissa maissa suullinen historia kehittyi juuri muiden kuin historian alalla. (Abrams 2010, 4-5.) Muistitietotutkimus saavutti Taina Ukkosen (2006, 175) mukaan historian tutkimuksessa tunnustetun roolin 1980-luvun aikana alkaen samalla vaikuttaa myös folkloristiikassa.

Outi Fingerroosin ja Riina Haanpään (2006, 27) mukaan muistitietotutkimuksen synty on lähtenyt tarpeesta kasvattaa erilaisia historian esityksiä ja vakiintuneita totuuksia. Kansainvälinen kiinnostus on ollut erilaisissa pienissä ilmiöissä ja näkökulmissa, kuten arjessa, marginaaleissa ja sellaisissa yhteisöissä, joiden olemassaolosta ei välttämättä ole ollenkaan dokumentteja. Suomalainen muistitietotutkimus sijoittuu kahteen päälinjaan tai profiiliin: akateemiseen muistitietotutkimukseen ja 1980-luvun historialiikkeeseen tavalla tai toisella kiinnittyneisiin tutkimuksiin. (Fingerroos & Haanpää 2006, 27.) Suomalaisessa muistitietotutkimuksessa on tämän lisäksi ollut tyypillistä korostaa myös kirjoitettujen muistitietoaineistojen eli arkistojen mm. kilpakeruissa tuotettujen muistitietotekstien suurta määrää. Tämän vuoksi suullinen historia on epätäsmällinen ja liian rajattu käänös suomalaiselle muistitietotutkimukselle, sillä muistitietotutkimuksen kenttä on jo käytettyjen lähdeaineistojen näkökulmasta erityisen laaja. (Fingerroos & Haanpää 2006, 27.)

Suomessa muistitietotutkimusta tehdään tänä päivänä varsin monitieteisellä kentällä esimerkiksi Riikka Taavetin tuore väitöskirja *Kuriton muistin politiikka: Queer-seksuaalisuus suomalaisten ja virolaisten menneisyyksien välähdyksissä ja fragmenteissa* käsittelee kurittoman eli queerin, seksuaalisuuden luomista suomalaisten ja virolaisten yksityisissä ja kulttuurisissa muistoissa 1990-luvulta tähän päivään asti. (Taavetti, 2018, 6) Muistitietotutkimuksen tarve nouseekin mielestäni myös muuttuvasta yhteiskunnasta, jossa kaiken dokumentointi on arkipäivää, mutta menneisyys ja suullinen perintö on tallennettava nyt, ennen kuin on liian myöhäistä eivätkä kertojat ole enää täällä jakamassa kokemuksiaan. Muistitietotutkimus antaa myös mahdollisuuden tasa-arvoiselle historian

ja lähimenneisyyden tutkimiselle, jossa yhteisölle annetaan oma ääni ja vapaus määrittellä omaa historiaansa.

Muistitietoaineistot ovat lähtökohtaisesti tallentajien tekstiksi muuttamaa materiaalia. Niiden moniäänisyys perustuu suulliseen perinteeseen ja tallentajan tekemiin havaintoihin, jotka muutetaan tutkijoiden termeiksi ja tutkimuksen tarkoitusta varten tiedottavaksi tekstiksi. Aineisto on tuotettu yhteistyössä, eli puhuja antaa aiheen ja tallentaja muokkaa ja analysoi teemaa tallentaessaan tietoa. Kerronta on myös liitetty sen hetkiseen kontekstiin ja kulttuuriin. Puhujalla on myös valta päättää mitä haluaa kertoa. (Kotilainen 2018, 159.)

Folkloristi Ulla-Maija Peltonen määrittelee muistitiedon yksilöllisen muistin lisäksi sosiaalisiksi muistiksi. ”Muistin sosiaaliseen luonteeseen kuuluu olennaisena osana yhteisön muisti, joka tulee esiin niissä rakennuksissa, maisemissa, asiakirjoissa, esineissä, kirjoissa jne... joita säilytetään eri instituutioiden toimesta”. (Peltonen 2001, viitattu 17.2.2020) Taina Ukkonen (2000, 21) puolestaan nostaa esille muistelijan suhteen julkiseen historiaan. Menneisyyden läpikäyminen ja sen tulkitseminen kertomalla ei ole ainoastaan kertojan omaa historian läpikäymistä, vaan sen myötä historiallisten, useisiin henkilöisiin liittyvien muistojen läpikäymistä sekä puhujan elämän yhteensovittamista tunnettuun historiaan. Muistelu nähdään historiantulkintana ja tätä kuvaavia käsitteitä ovat muun muassa sosiaalinen muisti, suullinen historia ja kansanomaisen historia. (Ukkonen 2000, 21.) Tutkimuksessani yhteinen muisti nähdään Käylän yhteisössä Kurtin Sahan ympärille rakentuneiden kertomusten ja muistin ympärille, jotka jaetaan kylällä yhteisesti. Kurtin Sahan elinkaari kosketti koko kylä yhteisöä, sillä se toimi niin työpaikkana kuin puutavaran lähteenä. Kylällä lähes jokainen tunsikin Kurtin Sahan perustajat ja sahan toiminnan.

Tehdessäni haastatteluja tutkimuksessa nousi esille myös asioita, jotka kerrottiin vasta haastattelun ulkopuolella ja ne koettiin epäedullisiksi koko paikallisen kulttuurin ja siitä kerrotun kollektiivisen tarinan kannalta. Asiat, jotka kerrottiin haastattelun ulkopuolella tarkoituksenmukaisesti jätin aineiston ulkopuolelle. Määrittelin kyseiset aineistot arkaluonteisiksi koko tutkielman kannalta eikä niistä ole ollenkaan tallenteita. Näitä aineistoja voidaan kutsua myös vaietuiksi muistoiksi. Kortelainen (2008, 31) kutsuu tällaisia aiheita muistitiedon aukoiksi, jolloin ne ovat vaiettuja ja unohdettuja muistoja. Jouduin siis jättämään tällaiset muistot näyttelymateriaalin ja tutkielman ulkopuolelle, mutta niiden tiedostaminen loi minulle tutkijana yhtenäisempää tarinaa historiasta. Koin, että nämä vaietetut muistot auttoivat minua tutkijana rakentamaan yhtenäistä tarinaa, vaikka en

pystynytkään tuomaan niitä tutkielmassani esille. Haastateltavieni luottamus minua kohtaan oli merkittävä tekijä luoden minulle yhteenkuuluvuuden tuntua koko yhteisöön.

2.3 Etnografinen tutkimusote

Tutkimukseni tekemiseen liittyi olennaisesti kenttätö eli haastattelut sekä läsnäolo Käylän kylällä. Haastattelin Kurtin Sahan perustajia, työntekijöitä, työntekijöiden ja perustajien kumppaneita sekä yhtä kyläläistä, joka antoi äänensä Käylän historialle. Haastattelut toteutettiin vuonna 2019 kesäkuusta elokuun loppuun. Tein useita vierailuja Käylään toukokuusta syyskuun loppuun. Toteutimme myös yhdessä Latitude 66 Cobaltin kanssa kaksi Sahakahvit-nimistä tapahtumaa heinäkuussa, joiden tarkoitus oli kerätä haastateltavia tutkimukseen ja keskustella tutkimuksesta paikallisten kanssa. Sahakahveilla esimieheni haastatteli minua Kurtin Sahan tutkimukseen liittyen, jonka jälkeen keskustelimme paikallisten kanssa yhdessä Kurtin Sahan historiasta. Minulle myös tuotiin kotialbumeista kuvia Kurtin Sahan ajoilta. Etnografinen tutkimusmenetelmä voidaan tutkielmassani nähdäkin nähdä monialaisena ja kokonaisvaltaisena menetelmänä (Huttunen 2010.).

Etnografiset tutkimusmenetelmät ovat saavuttaneet asemansa osana useiden sosiaalityö- ja sosiaalitieteiden menetelmiä: niin sosiologit, sosiaalityöntutkijat kuin sukupuolen tutkijatkin, käyttävät etnografisia lähestymistapoja. Etnografia ymmärretään toisaalta teknisenä aineistonkeruutapana, jossa aineistoa tuotetaan havainnoinnin avulla, ja toisaalta etnografia voidaan nähdä etnografisen tutkimusotteen kokonaisvaltaisuuteen pyrkivänä tutkimusotteena. Etnografisessa tutkimuksessa aineistonkeruun ydin on osallistuvaan havainnointiin pohjautuva kenttätö. (Huttunen 2010, 39.) Osallistuva havainnointi ja tutkimusotteeni kokonaisvaltaisuus näkyy erityisesti kenttätöni aikana, kesällä 2019 ja talvella 2019 näyttelyn rakentamisen aikana. Roolini oli aktiivinen osa yhteisöä nimenomaan tutkijana, mutta myös kaivosyhtiön harjoittelijana. Pohdin roolia syvemmin teoreettisen viitekehyksen lopussa.

Etnografisen tutkimuksen pohja liittyy fyysiseen läsnäoloon kentällä. Tutkija pääsee erilaisiin sosiaalisiin tilanteisiin, joita rajaavat niin professionaaliset suhteet kuin sosiaaliset asemat ja yhteiskunnalliset perustukset. Etnografisen tutkimuksen paikantuminen tilanteisiin ja rakenteisiin tekee siitä kiinnostavan ja haastavan haastattelujenkin kannalta. Tutkijan asema kentällä on vaihteleva. Etnografinen haastattelu kenttätöön yhteydessä luo mahdollisuuden haastateltavalle ja tutkijalle tietää ennestään jotain toisistaan. Haastatteluja tekemällä avataan erilaisten ryhmien ja

yksilöiden tapaa luoda omia roolejaan ja tuottaa merkityksiä ilmiöistä. (Tolonen & Palmu 2007, 89-92.)

Etnografia viittaa sekä tutkimusperinteeseen että kyseisen perinteen pohjalta toteutettujen tutkimushankkeiden tuloksiin eli etnografisiin kuvauksiin jostain yhteisöstä, kulttuurista tai ilmiöstä. Ydinajatuksena pidetään tiedon kokoamista osallistumisen, erilaisten aineistojen käyttämisen sekä tutkimusaineiston ja vuorovaikutuksen avulla (Rastas 2010, 64-65.) Omassa tutkimuksessani tutkimushankkeen tulos on etnografinen kuvaus Kurtin Sahan merkityksestä Käylän kylälle.

Anna Rastas (2010) kuvaa etnografiaa metodologisena pohjana, jossa uusi tieto syntyy tutkijan ja tutkittavien dialogista, sekä tutkijan useista erimuotoisista aineistoista tehtyjen tulkintojen ja aikaisempien teorioiden välisestä dialogista. (Rastas 2010, 65.)

Tämä lähtökohta näkyy tutkimuksessani siinä, että Kurtin Sahan kohdalla dialogi rakentuu tutkijan eli minun ja informanttien välillä haastatteluaineistosta tekemiäni tulkintojen ja aiemman teoriakeskustelun välillä. Kyseessä on siis vuorovaikutus tutkijan ja muistelijoiden välillä. Vuorovaikutus voi Ukkosen (2006, 176) mukaan toteutua monella erilaisella tavalla ja tasolla; niin muistelijoiden ja tutkijan välillä, muistelijoiden välillä tai tutkijan, muistelijoiden ja yleisön välillä.

Ilona Raunola (2010, 287) avaa *osallisuuden* ja *paikantumisen* merkitystä etnografisessa kenttätyössä. Hän kutsuu tutkimuskohteen ennalta tietämistä osallisuudeksi, joka rakentuu ennen tutkimuksen alkamista. Paikantuminen tarkoittaa osallisuuden näkymistä aineiston kokoamisessa ja tulkinnassa. Tutkijan täytyy näin paikantaa itsensä suhteessa tutkimukseen. Dialoginen paikantuminen tarkoittaa Raunolan artikkelissa monitahoista neuvottelua ja vuorovaikutusta tutkijan paikasta, sen antamisesta ja ottamisesta. (Raunola 2010, 286-287.)

Omassa tutkimuksessani tämä näkyy tutkijan roolin rakentumisessa työn aikana. En tiennyt ennalta tutkimuskohdettani, joten osallisuus rakentui paikan päällä ja paikantuminen näkyy tässä tutkielmassani, kun sijoitan itseni matkan varrella kehittyneeksi asiantuntijaksi.

2.5 Dialoginen metodologia

Maria Vasenkari määrittelee dialogisen metodologian pohjan ymmärrykseen inhimillisen tiedon intersubjektiivisesta kokonaisuudesta eli siitä, miten tiedon ja tutkimusaineiston koetaan lähtevän tutkijan ja tutkittavan välisessä vuorovaikutustilanteessa. Siinä kohtaavat kahden yksilön lisäksi heidän kulttuuriset, sosiaaliset, historialliset ja henkilökohtaiset lähtökohtansa. Tutkijan ja informantin vuorovaikutus esimerkiksi haastattelussa pidetään aika- ja tilannesidonnaisena, joten kumpikin yksilö on vaikuttamassa aineistoon, sen tulkintoihin ja merkityksiin, joita tuossa vuorovaikutustilanteessa luodaan. Haastattelutilanteissa merkitykset ja tulkinnat syntyvät rekursiivisesti ja kronologisesti niin, että haastattelun alun puheen aiheet vaikuttavat siihen, mistä puhutaan haastattelun lopussa.

”Tutkijan ja informantin välinen vuorovaikutustilanne on konteksti, jossa aineisto tuotetaan. Kirjoitetulta tutkimukselta edellytetään, että kyseinen konteksti välitetään lukijoille ja että kummankin sekä informantin että tutkijan, äänet ovat kuuluvilla.”
(Vasenkari 2001, viitattu 13.4.2020.)

Tutkimustapa, joka tuo esille tutkittavien oman äänen ja heidän subjektiviteettinsa tunnustamisen, on tavoitteellinen muttei kuitenkaan täysin ongelmaton. Tutkijan tuleekin pohtia, miten laadullista tutkimusta rajaava pohdinta äänen kunnioittamisesta sopii pyrkimykseen tiedon subjektiivisuudesta, kontekstisidonnaisuudesta ja välittyneisyydestä. Se, että tutkimuksen tarkoituksena on viedä eteenpäin tutkittavien puhdas ääni ja samaan aikaan työtä pidetään tutkittavien ja tutkijan yhteistyön tuloksena, on varsin ristiriitaista. (Makkonen 2010, 118 lähteen Uotinen 2008, 134 pohjalta.)

Jotta tutkija voisi toimia eettisesti oikein, on hänen pohdittava myös omia positioitaan, mietittävä tutkimuksellisia lähtökohtiaan ja kaiken kaikkiaan pyrkiä tuomaan realistisesti ja mahdollisimman puhtaasti selväksi oma roolinsa yhtenä tutkimuksen osapuolena ja tutkimuksessa tuotettavien tulkintojen ja merkitysten tuottajana. Tämän oman positionsa tiedostavan muistitietotutkijan ja -etnografin olisikin pohdittava miksi on tutkimuksessaan tehnyt tietyt ratkaisut ja mitkä asiat ohjasivat hänen valintojaan. (Elina Makkonen 2010, 118.) Pro gradua tehdessäni olen pohtinut, että oululaisesta taustasta saattoi olla hyötyä haastattelujen tekemisessä. Paikallisten ihmisten tunteminen työkaverini kautta auttoi minua todella paljon haastateltavien etsimisessä. Puhe- ja ajattelutavan tuttuus olivat

välillä haasteita, kun sahatteollisuus ei ollut minulle ennestään tuttua. Tutkijanroolini ja roolini viestinnän harjoittelijana sekoittuivat toisiinsa.

Haastattelijan tehtävänä on saada muistelijat kertomaan ja keskustelemaan niistä asioista, jotka ovat olleet keskeisiä heidän elämässään, mutta jotka samalla ovat olleet joko vaiettuja tai niin itsestään selviä, että niitä on vaikea pukea sanoiksi. (Ukkonen 2006, 184.) Nämä asiat olivat tutkimuksessani juuri arkisia asioita, kuten tapuleita ja muita sahan toimintaan liittyviä esineitä ja asioita. Välillä haastateltavien oli haastavaa pukea sanoiksi termejä, jotka olivat heille todella tuttuja, mutta tutkijalle täysin uusia. Elina Makkonen (2010, 117) toteaa tutkijan olevan yksi hänen tutkimuskohteitaan yhdistävä tekijä ja juuri tutkija tuottaa muistitiedosta etnografiaa. Tämä toteutui myös omassa tutkimuksessani.

3 MENETELMÄT JA AINEISTOT

3.1 Kenttätyö Käylässä

Etnologisia kenttätyömenetelmät eli metodit, eivät ole samalla lailla vakiintuneita kuin luonnontieteissä, vaan kenttätyöntekijän täytyy yleensä täydentämään, kehittämään, yhdistelemään, soveltamaan ja jopa luomaan omia tutkimusmenetelmiä niin tutkimusaiheen kuin tutkimuskohteensa odotusten pohjalta. Etnologian tärkeimpinä ”tutkimusvälineinä” pidetäänkin itse kenttätyöntekijää, unohtamatta tutkittavien kanssa luodun vuorovaikutussuhteen merkitystä. (Fingerroos & Jouhki 2014, 84.) Etnografista lähestymistapa nähdäänkin erityisen tuottoisana silloin, kun pyrkimyksenä on ymmärtää ihmisten puheen ja toiminnan välisiä suhteita tai puheen, toiminnan ja suurempien rakenteiden välisiä jäsennyksiä ja dynamiikkaa (Huttunen & Homanen 2017, 148). Tässä tutkimuksessa pyritään luomaan kuva Kurtin Sahan muistetusta historiasta paikallisten ja tutkijan kertomana. Tavoitteena on tuottaa informanttien ja tutkijan vuorovaikutuksesta syntyneen aineiston kautta näyttely ja opinnäytetyö. Vaikka kyse on yhteistyöstä, on tutkijan rooli vallan käyttäjänä merkittävä ja tutkijan roolin eettistä puolta pohditaan enemmän tämän luvun lopussa.

Kurtin Sahan toiminta loppui vuonna 2008 ja vuonna 2017 Latitude 66 Cobalt Oy osti Sahan tilat omakseen. Sahan toiminnan loppuminen kosketti useita paikallisia ja haastatteluissa kävi ilmi, että

tyhjä saharakennus oli tuntunut useamman informantin mielestä tyhjyydessään pahalta. Sain Kurtin Sahan työtehtävän maaliskuussa 2019, ja aloitin kenttätyöt toukokuussa 2019. Tutkimusaineiston kokoamisen suunnittelu alkoi samaan aikaan kuin kenttätyöt ja tavoitin ensimmäisiä haastateltavia työkaverini kautta. Hän on paikallinen ja tuntee kaikki Käylän asukkaat. Työkaverini oli merkittävässä asemassa luodessani suhdetta Käylään ja paikalliseen yhteisöön. Hän muisti ulkoa, ketkä olivat olleet Sahalla töissä, ja hänellä oli valmiina yhteystietoja. Lähestyin tutkittavia soittamalla heille tai kasvotusten erilaisissa tapahtumissa. Haastateltavani auttoivat minua myös löytämään informantteja, ja osa jopa soitti puheluita puolestani ja sopi haastatteluita. Yksi haastateltavistani ei vastannut minulle puhelimeen, mutta tavoitin hänet toisen haastateltavani kautta. Tämä kertoo muiden haastateltavien avun merkityksestä koko työlleni. Ilman näitä kontakteja olisi aineistoni voinut olla huomattavasti vähäisempi. Osa haastateltavista myös toi minulle lehtileikkeitä ja auttoi uutisten etsinnöissä sekä tarjosi apuaan arkistomatkalta. Ikävä kyllä emme kuitenkaan saaneet aikatauluja sopimaan yhteisiksi, joten yhteinen matka jäi tekemättä.

Työni keskeiset aineistot koottiin kesäkuusta 2019 syyskuun loppuun 2019. Olin myös näyttelytekstien kokoamisen aikaan yhteydessä haastateltaviini ja pyysin heitä katsomaan näyttelytekstin vielä kertaalleen läpi ja tein niihin sen pohjalta korjauksia. Tällä tavalla toimiessani pyrin pitämään haastateltavat mukana prosessissa ja pyrin välttämään virheitä, joita tulkinassani aineistoa kohtaan olisi voinut syntyä.

Tutkimukseni *kenttänä* toimii Käylän kylä ja Kurtin Sahan kerrottu historia. Tutkimukseni kenttä rakentui suhteessa tutkittaviin ihmisiin aineistonkeruun aikana. Saavuin ensimmäisen kerran Käylään toukokuussa 2019 ja tutustuin tuolloin Kurtin Sahan perustajajäseniin sekä itse kylään. Ensimmäiset haastattelut tehtiin kesäkuussa 2019. Kenttä oli minulle tutkijana täysin uusi, ja rakensin suhteen paikallisiin harjoitteluni aikana erilaisten tapahtumien kautta. Uskon, että juureni Pohjois-Pohjanmaalla auttoivat minua rakentamaan yhteyttä paikallisiin, sillä se nousi arkisissa kohtaamisissa usein puheeksi. Minua kutsuttiin usein pohjoisen tytöksi, joten koin oloni erittäin tervetulleeksi kohtaamisissa paikallisten kanssa. Kenttätyömenetelmäni olivat omat muistiinpanoni, haastattelut, arkistot sekä arkiset kohtaamiset paikallisten kanssa.

3.2. Haastattelut

Haastatteleman henkilöt (n = 10) ovat sahan perustajia, työntekijöitä, heidän perheen jäseniään sekä yksi paikallinen, joka antoi äänensä Käylän historialle. Erilaiset sahan ammatit olivat aineistossa monipuolisesti edustettuina, mukana olivat niin tukkimies, sahuri, särmääjä, lajittelija, nosturinkuljettaja, sähköasentaja, johto sekä siivooja. Mukana oli myös entisiä kesätyöntekijöitä. Monet haastateltavista olivat uransa aikana tehneet useilla eri työpisteillä töitä. Sahan alkuaikoina varsinkin oli yleisempää, että työt vaihtelivat tekijöiden välillä. Uuden Sahan jälkeen (1990-luvulla) työn jako oli pitävämpi ja selkeämpi tekniikan kehityttyä.

Valitsin ensisijaiseksi tutkimusmenetelmäksi teemahaastattelun, koska se palvelee eniten tutkimuskohdettani. Tein puolistrukturoidun teemahaastattelun ja annoin tutkittavien muistojen myös viedä keskustelua. Haastattelut nauhoitettiin tutkittavien suostumuksella. Haastattelujen kesto oli noin 1-3 tuntia. Tutkimukseen sisältyi yksi haastattelu tutkittavan etukäteen määrittelemässä paikassa. Haastatteluita olisi voinut kutsua myös kerronnallisiksi haastatteluiksi, jossa tutkija pyytää kertomuksia, antaa tilaa kerronnalle ja esittää sellaisia kysymyksiä, joihin olettaa saavansa vastaukseksi kertomuksia (Hyvärinen & Löyttyniemi 2005, 191).

Tällaisia kysymyksiä olivat tutkielmassani ainakin: tuleeko sinulla mieleen jotain tiettyä tapahtumaa sahan ajoilta? Tutkielmani nimi Muistettu ja kerrottu Kurtin saha myös viittaa haastateltavien kertomuksiin ja kokemuksiin sahan ajoilta.

Valitsin teemahaastattelun tutkittavan kohteen takia. Tässä muodossa haastattelun aiheet ja teemat ovat ennalta määrättyjä. Menetelmässä ei kuitenkaan käytetä strukturoidulle haastattelulle yleisiä kysymyksien tarkkoja muotoiluja ja järjestyksiä, vaan haastattelijalla on jonkinlainen käsitys ja lista tutkittavista teemoista, eikä välttämättä valmiita kysymyksiä. (Valli toim. 2018, 29-30.)

Suurimpana etuna haastattelussa ovat muun muassa sen joustavuus aineistojen keräämisessä. Haastattelussa haastateltava nähdään merkityksiä luovana ja aktiivisena osapuolena. Sitä on myös helppo säädellä kontekstia myötäilevällä tavalla ja vastaajia kunnioittaen. (Hirsjärvi ym. 2015, 205.) Näin haastattelun edullisimpana aineistonkeruu menetelmänä sen joustavuuden vuoksi. Osa haastateltavista oli ikäihmisiä, jolloin oli tärkeä luoda haastattelutilanne kasvokkaisessa vuorovaikutuksessa. Pystyin ohjaamaan haastattelua oikeaan suuntaan ja kysymään tarkentavia kysymyksiä heti niiden ilmaannuttua mieleeni. Haastateltavat käyttivät haastattelupuheessaan myös

useita saateollisuuteen liittyviä termejä, ja pyysin heitä avaamaan niitä haastattelujen aikana. Osa haastateltavista koki termien avaamisen jopa hankalaksi, koska ne olivat heille omin sanojensa mukaan itsestäänselvyksiä, joita ei tule usein avattua muille.

Joustavuus liittyy myös siihen, missä järjestyksessä kysymyksiä esitetään. Tutkija voi muuttaa esittämiensä kysymysten järjestystä kesken haastattelun lukemalla vuorovaikutustilannetta. Haastattelussa merkittävintä on kerätä mahdollisimman paljon tietoa ilmiöstä. Haastattelun heikkouksina taas voidaan nähdä aika ja raha – menetelmä on kallis ja aikaa vievä aineistonkeruun muoto. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 85-86.) Haastattelun heikkous oli omalla kohdallani se, etten asunut paikkakunnalla. Tein useamman matkan Käylään, mutta olisi varmasti ollut helpompaa, jos olisin voinut asua paikkakunnalla ja sopia haastatteluja näin helpommin.

Ruusuvuoren ja Nikanderin (2017) kuvaus haastatteluaineiston diskursiivisesta analyysistä sopii myös hyvin kuvaamaan haastattelujeni luonnetta:

Haastatteluaineiston diskursiivinen analyysi keskittyy ihmisten tilanteeseen merkityksenantoon ja puheeseen toimintana. Aineisto nähdään vuorovaikutustilanteena, jossa osallistujat yhdessä tuottavat merkityksiä. (Ruusuvuori & Nikander 2017, 431.)

Ensimmäiset haastattelut tein kesäkuussa 2019 Kurtin sahan perustajajäsenten kanssa. Haastattelutilanne oli haastava, sillä paikalla oli neljä henkilöä ja yksi haastateltavista oli selkeästi iäkkäämpi ja hairahtui välillä aiheesta. Haastattelutilanne kesti yhteensä kolme tuntia, ja se oli osaltaan poukkoileva. Paikalla oli myös muita henkilöitä, jotka auttoivat haastattelun rakentamisessa. Itse tilanne kesti noin kolme tuntia, mutta nauhoitettua haastattelua oli noin pari tuntia. Tähän tapaamiseen sisältyivät myös pullakahvit, joiden aikana en aluksi äänittänyt, mutta keskustelun kääntyessä sahan suuntaan aloin nauhoittaa uudestaan.

Toiset haastattelut tein perustajajäsenen pojan kanssa sekä yhden entisen työntekijän. Nämä haastattelut kestivät noin tunnin, ja niiden rakenne pysyi huomattavasti ehyempänä kuin edellinen haastattelu.

Haastattelupuhe on litteroitu teksteiksi ääninauhojen perusteella. Litteroinnit on tehty niin, että jokainen sanottu sana on kirjoitettu niin kuin se on lausuttu, mutta erityisiä litterointimerkkejä ei ole

käytetty ilmaisemaan esimerkiksi taukoja tai äännähdyksiä. Käytössäni olivat myös haastattelutilanteista kirjoittamani kenttätyöraportit ja muistiinpanot, joihin olen merkinnyt tärkeitä vuosilukuja ja haastattelun tunnelmia.

Aineistot litteroitiin syksyllä 2019. Litterointiin meni paljon enemmän aikaa kuin aluksi ajattelin. Litterointien pohjalta näyttelytekstien luominen kesti lokakuun alusta marraskuuhun 2019. Aineistoa oli paljon, joten ehjän tarinan rakentaminen oli haastavaa. Kyseessä oli myös ensimmäinen näyttelyprojektini, ja olin samaan aikaan yhteydessä niin työnantajaan, painoon kuin taittajaan. Yliopiston puolelta sain onneksi apua tekstien laatimiseen; myös ystäväni luki näyttelytekstejäni läpi. Tekstien rakennusvaiheessa kokemus juuri tutkijan roolista korostui. Tein rajauksia sen mukaan, miten saisin ehjän tarinan Kurtin Sahan tarinan kannalta luotua.

Rajasin tekstin yhden mukaiseksi tarinaksi, josta teemoiksi valikoituivat lopulta Kurtin Sahan aikajana, arki sahall, vuodenajat, sattumat, henkilökuvia ja merkityksiä sekä Käylästä kerrottua. ”Käylästä kerrottua” -osio perustui kokonaan Ebba Annebergin haastatteluihin ja kertomuksiin. Muut teemat toistuivat jokaisessa haastattelussa ja niistä informantit loivat yhtenäistä tarinaa, jota tulkitsin aineiston keinoin. ”Aikajana” rakentui haastatteluaineistossa alkuun Kurtinvaarassa (1950-luku), vanhaan sahaan (1960-1990), uuteen sahaan (1990-2008) ja Sahan omistajan vaihdokseen (2000) ja lopulta sen viimeisiin vuosiin (2008). ”Arki sahall” oli luonnollinen jatkumo, jossa sahan työtehtävät, sattumat ja vuodenajat nousivat esille. Aate Kurtti nousi esille jokaisessa haastattelussa Kurtin Sahan näkyvimpänä työntekijänä yhdessä Leonard Kurtin kanssa (”Henkilökuvia”-osio). Aineistossa oli myös ristiriitaisuuksia liittyen siihen, ketä pidettiin Kurtin Sahan johtohenkilönä. ”Käylästä kerrottua” oli Ebba Annebergin kuvaus Käylästä kylän vanhimpana paikallisena. Työnantaja olisi toivonut Käylästä laajempaakin historiakatsausta, mutta ajanpuutteen rajoissa Anneberg valikoitui historian sanoittajaksi. Myös useat paikalliset ohjasivat minua Annebergin suuntaan, kun halusin avata myös Käylän paikallista historiaa.

Näyttely avattiin joulukuussa 2019, ja se sai osakseen positiivista palautetta niin työnantajalta kuin paikallisiltakin. Näyttely sisälsi viisi tekstiaineistoa, viisi kuvaa sekä videohaastattelun, jossa oli myös videoaineistoa kenttäsiirrettä käytöstä (Ks. sisäinen viite sivuille, jossa nämä). Avajaisissa oli läsnä noin 50 henkeä, ja paikalle saapui myös pari ”ulkopuolista” vierailijaa Facebook tapahtuman vuoksi. Kaiken kaikkiaan tilaisuus oli onnistunut ja näyttelyssä kävi vieraita myös avajaisten ulkopuolella. Näyttelytekstit ovat nyt Latitude 66 Cobalt Oy:n omistuksessa, ja näyttely tullaan kääntämään englanniksi. Tulevaisuudessa se jatkaa eloaan vanhan Kurtin Sahan tiloissa.

3.3 Tutkimusetiikka

Tutkimusetiikka on tiedettä tekevien tutkijoiden ammattietiikka, jossa eettinen tutkijuus on laadukasta, luotettavaa, avointa ja rehellistä. Eettisesti toteutettu tutkimus on todennettu ja tutkimus on toistettavissa. Etiikalta odotetaan aina, ettei sen tekeminen loukkaa tutkittavien yksityisyyden suojaa tai rajoita ihmisoikeuksia ja toimia tasavertaisina yhteiskunnan jäseninä. (Kuula 2006.) Arja Kuula (2006, 15) kirjoittaa, että

”Aineiston hankinnan tutkimusetiikkaan liittyy olennaisesti perustuslain 16.3 §:ssä turvattu tieteen vapaus että saman perustuslain 10 §, jonka mukaan `jokaisen yksityiselämä, kunnia ja kotirauha on turvattu`.”

”Yhtäältä siis voidaan edellyttää, että tieteellinen tutkimus tuottaa korkealaatuista ja täsmällistä tutkimustietoa olennaisista kysymyksistä, mutta samalla edellytetään, että sen tekeminen ei loukkaa tutkittavien ihmisten yksityisyyden suojaa.”
(Kuula 2006, 15.)

Tutkimuksessa on välttämätöntä käsitellä tutkittavien henkilötietoja. Tutkimukseen osallistuminen kesti noin 1-3 tuntia. Tutkimukseen sisältyi yksi haastattelu tutkittavan etukäteen määrittelemässä paikassa. Haastattelut toteutettiin joko tutkittavien kotona tai vanhan Kurtin Sahan tiloissa. Tutkimuksessa tutkittavalta kerättiin seuraavat henkilötiedot: nimi, osoite, ikä, puhelinnumero, äänitallenne ja haastattelumuistiinpanot. Tutkimuksen haastattelukysymykset eivät sisältäneet erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja, kuten rotu tai etninen alkuperä, poliittinen mielipide, uskonnollinen tai filosofinen vakaumus, ammattiliiton jäsenyys, terveyttä koskevat tiedot, seksuaalinen suuntautuminen tai käyttäytyminen, geneettiset tai biometriset tiedot henkilön tunnistamista varten. ”Haastattelut tallennettiin digitaalisina äänitiedostoina, ja ne litteroitiin. Tutkimuksen tietoja ei siirretä EU/ETA-alueen ulkopuolelle. Tutkimuksessa kerättyjä tietoja ja tutkimustuloksia käsitellään luottamuksellisesti tietosuojalainsäädännön edellyttävällä tavalla. Tietoja kuitenkin voidaan tunnistaa tutkimukseen liittyvistä tutkimustuloksista, selvityksistä tai julkaisuista.” (Ks Liite 1&2)

Tutkittaville kerrottiin, että tutkimuksesta valmistuu opinnäytetyö ja näyttely. ”Tutkittavalla on oikeus peruuttaa antamansa suostumus, kun henkilötietojen käsittely perustuu suostumukseen. Jos tutkittava peruuttaa suostumuksensa, hänen tietojaan ei käytetä enää tutkimuksessa. Tutkittavalla on oikeus tehdä valitus Tietosuojavaltuutetun toimistoon, mikäli tutkittava katsoo, että häntä koskevien henkilötietojen käsittelyssä on rikottu voimassa olevaa tietosuojalainsäädäntöä. (lue lisää: <http://www.tietosuoja.fi>). Tutkimuksessa ei poiketa muista tietosuojalainsäädännön mukaisista tutkittavan oikeuksista.” (Ks Liite 1. suostumuslomake.)

”Rekisteriä säilytetään yliopiston tietokoneella (haka log-in), joka on suojattu yliopistotunnuksella. Aineiston käsittely tehdään tällä tietokoneella ja kenttätöön päätyttyä (1.9.2019 alkaen) tiedot siirretään yliopiston U-asemalle. Aineisto kerätään yliopiston nauhurilla, johon muilla kuin tutkimuksen tekijällä ei ole pääsyä. Allekirjoitetut suostumuslomakkeet tallennetaan tutkimuksen tekijän kotiin, eikä ulkopuolisilla ole niihin pääsyä.” (Ks. Liite 1. suostumuslomake) Haastateltavia informoitiin sanallisesti ja tietosuojalomakkeella, jonka he saivat omaksi. Haastattelulupa kerättiin haastattelun yhteydessä.

Muistitietotutkimuksen tekeminen ja muistitietoon perustuva aineisto luo haasteita myös tutkimuksen eettisyyteen. Kortelainen (2008, 53) nostaa esille muistitietotutkimuksien haasteet, jotka tulevat aineiston kertojien ja muiden henkilöiden odotusten myötä. Kuinka tehdä ja onko yleensäkin mahdollista tuottaa tieteellistä muistitietotutkimusta niin, ettei tuota pettymystä aineiston kertojille tai muille, jotka odottavat tutkimus tuloksia? Muistitietotutkijoille epävarmuus ja huoli informanttien pettämisestä ovat yhteisesti jaettuja kokemuksia tutkijoiden kesken. (Kortelainen 2008, 53.) Nämä tunteet nousivat esille myös tutkielmaa tehdessäni, olenko tarpeeksi pätevä tekemään näyttelyä? Miten kerron asiat niin, että ne ovat yhtenäisiä? Minulla oli myös yhteys työnantajaan, jolla oli omat odotuksensa näyttelyä kohtaan. Tutkielmani kohdalla ratkaisin haasteen antamalla näyttelytekstejä haastateltavien luettaviksi; tein heidän lukemansa pohjalta vielä lisäyksiä ja korjauksia tekstiini.

Tutkimusetiikkani lähtökohta on se, etten loukkaa tutkittavien yksityisyyden suoja. Tämä periaate koskee niin aineistonkeruuta kuin hallintaa. (Kuula 2006, 15.) Tutkimuksen haastattelukysymykset eivät sisällä erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja. Tutkimusaineistoni on kerrottua ja muistettua ainesta, se on esiintymistilanteeseen liittyvää ja siksi jatkuvasti muuttuvaa (Kortelainen, 2008, 53). Minun täytyy ottaa nämä asiat huomioon analysoidessani materiaalia ja tuodessani ne esille tutkimuksessani. Tutkimustilanne lähtee tutkimuksen kehyksestä, eikä sattumanvaraisesta

ihmisten kohtaamisesta. Tässä vuorovaikutuksessa valta-asemat voivat muuttua, mutta lähtökohtaisesti valtaa käyttää tutkija, joka ohjaa tilannetta tavalla tai toisella. (Kuula 2011, 94.)

Elina Makkonen korostaa, että eettisesti oikein tekevän tutkijan täytyy pohtia omaa rooliaan, tutkimuksellisia lähtökohtiaan ja pyrkiä aktiivisesti tuomaan oma positionsa yhtenä tutkimuksen osapuolena ja tutkimuksessa tehtävien tulkintojen ja merkitysten luojana. (Makkonen 2009, 53.)

Roolini suhteessa Kurtin Sahaan on täysin ulkopuolinen, olen nuori naisopiskelija, joka tekee myös harjoitteluaan kaivosyhtiölle. Kukaan ei suoraan kieltäytynyt tutkimuksesta sen takia, että olin kaivosyhtiöllä töissä, mutta se on voinut vaikuttaa tutkimukseen osallistumiseen. Yhteisön silmissä en ollut vain opinnäytetyötä tekevä kulttuuritutkimuksen opiskelija vaan osalle edustin myös kaivosyhtiötä ja heidän toimintaansa. Oma roolini oli näin monitasoinen ja hypin positiosta toiseen tilanteiden mukaan. Sahakahvit -tapahtumassa pidettiin kaksi kahvittelua vain Kurtin Sahaan liittyen, ja näissä edustin itseäni Jyväskylän yliopiston opiskelijana, mutta toisaalta hankin haastateltavia esimerkiksi Käylän tukkilaiskisojen aikaan, jolloin edustin kaivosyhtiötä harjoittelijan roolissa.

4. NÄYTTELYPROJEKTI

4.1 Näyttely

Tässä luvussa esitellään näyttelytekstit, näyttelyn kuvat ja itse näyttelyn avajaiset kuvina. Kurtin Sahan tarina rakentui haastatteluista ja käynneistä Käylässä. Haastattelin kolmea perustajajäsentä, entisiä työntekijöitä, perustajajäsenen vaimoa ja toisen sukupolven sahatyöntekijöitä. Litterointityö tapahtui syyskuun alussa ja litteroitavaa materiaalia oli yhteensä n. 8 h.

Ennen litterointia suunnitelmani näyttelyn suhteen oli todella mahtipontinen: halusin toteuttaa sukupuun perustajajäsenistä, yhden mediaseinän sekä aikajanan sahan toiminnan vuosista. Litteroinnin aikana kuitenkin teemat rajautuivat ja näyttelyn sisältö selkeytyi aineiston läpikäymisprosessissa. Samalla aineisto ja aika löysivät realiteetit ja näyttelystä tuli paljon suppeampi kuin alkuperäisissä ajatuksissani.

Lähdin käymään litterointiaineistoa läpi lokakuun aikana. Alleviivasin jokaisesta haastattelusta tärkeitä teemoja, jotka nousivat useamman haastattelun aikana. Teemoiksi nousivat seuraavat kokonaisuudet:

1. AIKAJANA: Alussa oli kolme veljestä ja idea, uusi saha – uusi aika, Kurtin Sahan vetäjän vaihdos, LOPPU

2. ARKI SAHALLA:
IHMISET JA SAHA: Työnjako, perheyritys, kesäloma, työharjoittelu, illanistujaiset, tapaturmat, sahan ulkopuolinen elämä
ASIAT JA SAHA: Koneet, vuodenaajat, metsä, lopputuote, asiakkaat

3. SAHAN IHMISET
Lapset sahalla, Ihmisten nimet, Sahan naiset

4. KÄYLÄ EBBA ANNEBERGIN SANOIN

Valitsin teemat niiden toistuvuuden perusteella ja sillä, kuinka tärkeäksi koin ne koko Sahan tarinan kannalta. Koin tärkeäksi teemat, jotka toistuivat haastatteluissa ja jotka haastateltavat myös itse sanoittivat merkittäviksi asioiksi Kurtin Sahan historian kannalta. Yritin myös tutkijana tietoisesti luoda ehjää tarinaa, jotta saisin koherentin yhteisen tarinan näyttelylle.

Aikajanan rakentaminen oli pohja koko työlle. Lähdin katsomaan mitä eri haastateltavat kertoivat sahan eri vaiheista. Mielenkiintoisia ristiriitoja syntyi siitä, kuka oli sahan vetäjä ja miten saha koki loppunsa. Suurin käännekohta Kurtin Sahan aikana olivat uusi saha ja vetäjänvaihdos. Valitsin aineistosta yhtenäistä tarinaa kertovan linjan ja määrittelin Sahan tarinan loppua julkisella kertomuksella, jossa nähtiin, ettei Kurtin Sahalla ollut tarpeeksi resursseja ja alalla oli korkeakilpailu. Julkinen kertomus määriteltiin tässä yhteydessä tarinaksi, joka kerrottiin lähes poikkeuksetta ja jonka esille tuomisessa ei nähty ristiriitaisuuksia tai ongelmia. En tuonut ristiriitaisista aineistosta esiin näyttelyssä. Käytin siis näyttelyn tekijän valtaa suhteessa aineistoon. Tämä oli myös eettisesti perusteltu valinta, koska yksityiset syyt olisivat rikkoneet henkilöiden tietosuojaa.

Aikajanan rakentamisen jälkeen aloin suurin teema oli *Sahan arjen* kuvaus. Tämä osio sisälsi työnjakoa, tapaturmia ja sahan ulkopuolista elämää. Tähän osioon liittyivät niin ihmiset ja Kurtin

Saha kuin asiat ja Kurtin Saha. Erottelin kaksi teemaa, toisen koskemaan ihmisiä ja toisen asioita ja vuodenaikoja.

Sahan ihmisiin sisältyivät lapset sahalla, ihmiset ja sahan naiset. Sukupuolirooleja käsittelevä pohdinta jäin lopulta näyttelyn ulkopuolelle. Päätin tehdä rajauksen, koska halusin suojella informanttejani. Kyseessä on kuitenkin perheyritys, joten halusin varmistaa, etteivät perheen sisäiset asiat nouse millään tavalla näyttelyn kautta julkisuuteen.

Viimeinen osio oli *Käylän historiasta Ebba Annebergin kuvaamana*. Tämä osio oli haasteellinen, koska Annebergin tarinat olivat hyvin yksityiskohtaisia ja tutkijana oli vaikea valita niitä, jotka olivat tässä yhteydessä kaikista sopivimpia koko Kurtin Sahan tarinan kannalta. Loppu on tiivis ja videohaastattelu onneksi tukee tätä osiota ja se saatiin näyttelyyn mukaan.

4.2 Näyttelyviestintä

Näyttely on myös ennen kaikkea viestintää. Näyttelytekstien merkitys rakentuu tekstin lukijan eli näyttelyvierailijan ja tekstin vuorovaikutuksesta, ja tähän tulkintatapaan vaikuttaa tekstin esiintymisympäristö. (Hällström 2011, 14.) Tässä yhteydessä esiintymisympäristönä toimi Korpihovi, joka oli paikallisille tuttu tanssipaikka ja kerhotila. Useimmat näyttelyvierailijat tiesivät Kurtin Sahan etukäteen, joka loi viitekehyksen heidän tulkinnalleen.

Jaana Hällström (2011) lähestyy näyttelyä viestinnän kautta. Hänen mukaansa viestinnällisesti ja visuaalisesti onnistuneessa näyttelyssä viestijällä on sanoma, joka välitetään lukijalle ja kuulijalle. Viestin kanavana on näyttely ja sanoma kohdistetaan näin tietyille kohderyhmälle. (Hällström 2011, 39.) Näen, että Kurtin Sahan näyttelyn ydin viesti oli Kurtin Sahan tarina ja sen kunnioittaminen. Tutkijana halusin tuoda näkyville Sahan merkityksen ja kunnioittaa sen perustajia ja työntekijöitä.

Näyttely on luovan prosessin lopputulos, ja sen takia tekijöidensä henkistä omaisuutta. Tekijöiden tulee ottaa vastuu näyttelyn sisällöstä ja sanomasta, onnistumisesta ja epäonnistumisesta. (Heinonen & Lahti 2001, 155.) Tekijänä näen näyttelyn epäonnistumisena sen, että olisin halunnut syventyä Kurtin Sahan tarinaan syvemmin. Jos olisin ehtinyt tehdä enemmän haastatteluita ja tuoda media-aineistoja mukaan, olisi näyttely ollut vielä sisältörikkaampi. Onnistumisena näen jo ihan näyttelyn toteutumisen sekä yhteistyön niin työkaverieni, yliopiston kuin paikallistenkin kanssa. En suinkaan

tehnyt näyttelyä kokonaan yksin, vaan tukena minulla olivat työkaverini, Jyväskylän yliopisto ja paikalliset ihmiset. Sain paljon apua ja tukea matkan varrella, se oli suurimpia onnistumisia.

4.3 Näyttelytekstit

Seuraavaksi esittelen näyttelymateriaalit siinä järjestyksessä, missä ne olivat näyttelyssä.

Johdanto

Kurtin Saha on tärkeä osa koko Käylän historiaa ja sen elinkeinorakennetta. Kurtin Sahaan liittyy myös paljon muistoja työyhteisönä ja sahateollisuuden toimintana. Sahan menneisyydestä kertovaa aineistoa voidaan tarkastella kulttuuriperintönä, josta saamme arvokasta tietoa Sahan historiasta, sen työtavoista ja merkityksestä paikallisyhteisölle.

Ensimmäisen kerran tutustuin Käylään toukokuussa 2019. Olin juuri aloittanut työharjoittelun Latitude 66 Cobalt Oy:llä ja yksi kesän tehtävistäni oli kerätä taiteen Kurtin Sahan tarina. Alkoi haastattelujen tekeminen, lehtileikkeisiin, arkistoihin ja kyläläisiin tutustuminen. Pääsin vierailemaan Kurtinvarassa ja juomaan kahvit useamman kyläläisen luona. Minut kutsuttiin myös nuotalle, mutta tänä kesänä en vielä mukaan ehtinyt. Työharjoittelun lisäksi tämä on opinnäytetyöni Jyväskylän Yliopistoon, jossa opiskelen kulttuurin tutkimusta. Tämä on ensimmäinen näytelyprojekti, jonka olen suunnitellut ja toteuttanut.

Näyttely koostuu yhdessä haastateltavien kanssa muistetuista ja kerrotusta Sahasta, johon kulminoitua yhteisöllisyys, sinnikkyys ja paikallisuus. Näyttely on koottu haastatteluista, lehtileikkeistä, palkinnoista ja valokuvista, jotka käsittelevät arjen lisäksi Käylää. Ebba Anneberg antaa äänensä Käylän historialle. Kurtin Sahan merkitys Käylälle on kiistaton – se on antanut elannon, elämäntavan ja teollisen työpaikan käyläläisille.

Haastattelut ovat rakentuneet muistitiedon varaan. Muistitietotutkimuksessa kiinnostuksen kohteina nähdään muistot ja muistelut, erilaiset muistikertomukset, jotka käsittelevät menneisyyttä, elettyä elämää ja henkilökohtaisten kokemusten kuvaamista sekä niiden välisiä suhteita. Muistitietoa keräämällä pääsemme käsiksi tietoon, jota ei välttämättä muuten olisi tallennettu.

Sahateollisuus on puuteollisuuden mekaaninen osa. Tukeista sahataan lautoja ja lankkuja sekä yleisesti sivutuotteena valmistetaan myös pienempää puutavaraa. Sahateollisuus kehittyi vauhdilla 1800-luvun lopulla ja voimakkain sahalaitosten sekä tuotannon määrän nousu tapahtui vuosien 1871–1875 välillä. Kurtin saha syntyi noin sata vuotta myöhemmin. Tässä näyttelyssä pääset kurkistamaan Sahan toimintaan, siihen arkeen, jonka muistamme.

Toivottavasti nautitte tästä näyttelystä. Tervetuloa muistelemaan yhdessä. Kurtin Saha on paikka ja tarina, jota emme unohda.

Suuri kiitos kaikille näyttelyn tekoon osallistuneille, haastateltaville, Latitude 66 Cobaltille ja Jyväskylän Yliopiston edustajille, jotka olivat mukana tekemässä tätä näyttelyä. Kiitos teille kaikesta tuesta ja yhteistyöstä.

Kati Hiltunen

Jyväskylän Yliopiston opiskelija

Näyttelyssä käytetyt kirjalliset lähteet:

Valma Lämsä 2019. ”Kuusamo 150 ja teollisuus” -tietokirja

Kaisu Kortelainen. 2008. Penttilän sahayhteisö ja työläisyys

www.kuusamonseurakunta.fi/kaylan-rajaseutukirkko/kaylan-rajaseutukirkon-kuvia-ja-historiaa

www.tukkilaiset.com/historia/kuusamo-kayla

Höylääjäimestari Pekka Kurtti ja kesätyöntekijä. 1980-luvulta.

1977 Kurtin Sahalla. Ikka Kurtti etualalla ja Leonard Kurtti taka-alalla.

Sahan arki

Työnjako

Meillä oli hyvä yhteishenki. Kaikki puhaltaa täyteen hiileen. – Aate Kurtti

Sahan alkuvuosina työnjako veljeksien välillä oli selvä. Aate Kurtti toimi toimitusjohtajana. Hän hoiti sahatavaran myynnin ja yrityksen talouden. Leonard Kurtti huolehti koneiden ylläpidosta ja rakennusten suunnittelusta. Ikka Kurtin työhön kuuluivat terien laittaminen ja hoitaminen. Alkuvuosikymmenien aikana työntekijöiden määrä vaihteli kuudesta kymmeneen henkilöön.

Alkuaikoina eniten työntekijöitä oli suvun sisältä ja kesätöissä oli lapsiakin matkassa sekä muita perheenjäseniä. – Ilkka Kurtti

Vanhalla sahalla työ oli erittäin fyysistä. Hallit olivat kylmiä, tuuli kävi läpi ja pakkasraja oli -25 astetta. Työntekijät pysyivät lämpimänä työtä tekemällä, kun sahalla oltiin tuulen ja pakkasen armoilla. Vesisateet estivät välillä työskentelyä. Ennen uutta sahaa Sahan arkeen kuuluivat myös metsureiden työt. Töitä tehtiin aina maanantaista perjantaihin. Työntekijöillä työt alkoivat seitsemältä ja jatkuivat puoli neljään iltapäivällä. Perustajat jäivät usein illaksi vaihtamaan teriä ja puhdistamaan sahaa. Päivät olivat aika pitkiä, eivätkä perustajat usein päässeet neljältä kotiin vaan he jäivät tekemään huoltotöitä. Heille työ oli myös elämäntapa.

1980-luvulla tauot pidettiin pienessä taukotuvassa. Taukoja piristivät tarinankertoajat, kun keskustelua käytiin niin kotiasioista kuin kalareissuistakin. Eväinä oli usein maitoa ja voileipiä. Työyhteisö oli tiivis ja lämminhenkinen. Työnjako oli suhteellisen pysyvää, mutta poissaolojen sattuessa tuuraajia aina löytyi. Työyhteisö pysyi lähes muuttumattomana 1970-luvulta 1990-luvulle. Työntekijöiden ikääntyessä myös nuorempi sukupolvi aloitti työt sahalla. Sahalle otettiin harjoittelijoita ja osa sai työpaikan oppisopimuskoulutuksen kautta.

Kemijärven tehtaalta kehottivat, että käykää Kurtin pojilta kysymässä, että miten ne hakkurin terät pitää säätää, että sieltä tulee hyvä hake. – Jyrki Kurtti

Jyrki Kurtti kuvaaili työpäivää seuraavasti: työt eli sahu alkoi seitsemältä aamulla. Ikka Kurtti, Aate Kurtti ja Jyrki Kurtti saapuivat yhtä matkaa työpaikalle. He tulivat puoli tuntia aikaisemmin ja käynnistivät hakkurit, kuormakoneet sekä valmistelivat sahaslinjan. Sahakoneet käytiin läpi, työtilat siivottiin ja vaihdettiin terät tarvittaessa. Yhdeksältä pidettiin päivän ensimmäinen kahvitauko, jonka jälkeen palattiin töiden pariin. Yhdentoista aikaan pidettiin puolen tunnin ruokatauko. Puoli kahdelta pidettiin seuraava kahvitauko, jonka aikana käytiin koneet läpi ja puoli neljältä loppuivat työt.

Raakapuu ja lopputuote

Kurtin Sahan lopputuote kuljetettiin keskusliikkeen kautta rakentajille ympäri Suomea. Vuonna 1977 tavaraa vietiin myös Norjaan. Toiminnan viimeisinä vuosina käytiin enemmänkin myös ulkomaankauppaa. Kurtin sahan puutavaralla täydennettiin Pölkylle tehtyjä suuria tilauksia. Sahan tavaraa käytettiin myös hirsihuiloiden rakentamisessa. 1980-luvulla Käylässä alkoi kiivas rakentamisen aikakausi ja se näkyi myös sahalla. Puutavaralla oli paljon kysyntää eikä tavara jäänyt seisomaan.

Kurtin Sahalle toimitettiin raakapuuta Sallasta, Kemijärveltä, Posiosta, Kuusamosta ja Taivalkoskelta. Metsä ostettiin Kuusamon yhteismetsästä, Sallan yhteismetsästä ja paikallisilta yksityishenkilöiltä. Venäjältä saatiin myös jonkin verran tavaraa. Muutaman kerran tavaraa saapui myös entiseltä sota-alueelta ja puista saattoi löytyä sirpaleita. Sirpalepuut olivat ikäviä, koska ne rikkoivat terien päikkejä

Asiakkaat

Ensimmäisinä vuosina (1970–1980) asiakkaina olivat paikalliset ja mökkeilijät. Kalle Kurtti muisteli, että aurinkoisina päivinä saattoi olla viidestä kymmeneen henkeä jonottamassa lautta ja lankkua. Paikalliset saapuivat sahalle peräkärryjen kanssa ja isommat firmat ajoivat sahalle kuorma-autojen kanssa.

Asiakkaat olivat yleensä lähiseudulta: Sallasta, Kemijärveltä, Posiosta, Taivalkoskelta, Suomussalmelta ja Kuusamosta. Puuta meni myös Ouluun ja Etelä-Suomeen. Isoimpia ostajia olivat hirsiveistämöt. Tilaukset toimitettiin Aate Kurtille ja seuraavana aamuna ne paketoitiin ja laitettiin matkaan. Asiakkaiden puutarve liittyi pääasiassa omakotitalojen ja huiloiden rakentamiseen sekä muuhun satunnaiseen rakentamiseen. Suurin asiakaskunta olivat paikalliset, jotka hakivat paikan päältä puutavaraa. Kurtin Sahan kilpailukykyä nähtiin tavaran hinta ja laatu

Leonard Kurtti kalassa.

Pekka Kurtti tekemässä töitä.

Vuodenajat ja sattumat

Vuodenajat

Tietenkin syksy ja talvi tehtiin tavaraa paketteihin koko ajan. Sitten, kun tuli kevät, rupesi keväthanget, sitten ruvettiin lyömään tapuleihin kuivamaan tavaraa. Elikkä sitä laitettiin viikkokaupalla, että paljon sahattu, vaan pantiin vaan kuivamaan tavaraa, että saatiin aavatuuleen ja kevättuuleen kuivamaan.

– Reijo Päiväniemi

No talvellahan tietenkkin sahattiin ja kevät meni sitten taaplatessa ja höylätessä ja tukinostossa.

– Taimi Kurtti

Kurtin sahan työt vaihtelivat vuodenaikojen mukaan. Talvet sahattiin ja kuivatettiin puutavaraa. Talvisin työntekijöitä oli vähemmän ja työt tehtiin vakituisilla työntekijöillä. Keväällä aloitettiin kuivausalueiden puhdistaminen ja tapuleiden tekeminen. Kevät ja kesän alku olivat ihmisten rakennusaikaa ja se näkyi myös työn määrässä: tuolloin tehtiin paljon höylätavaraa ja hirsiiä. Kesällä sahattiin puutavaraa ja laitettiin paketteihin. Kesäaikaan kuuluivat myös kesätyöntekijät ja oppisopimuskouluus.

Heinäkuussa työntekijöillä alkoi kesäloma, joka kesti kuukauden. Perustajat olivat sahan alkuaikoina töissä myös "mätäkuun" aikaan. Aate Kurtti hoiti myös tuolloin myyntiä. Kurtin Saha järjesti pikkujoulut joka vuosi. Viimeisinä vuosinaan ennen eläkkeelle jäämistä Aate Kurtti antoi joululahjat suoraan työntekijöille ja pikkujoulut jäivät pois. Sahan työntekijät osallistuivat myös yhdessä viestihiihtoihin.

Saha-arjen ulkopuolelle perustajajäsenten elämään mahtui marjastusta, porotaloutta ja kalastusta nuotalla. Kesäaikaan käytiin hillassa. Harrastuksen lisäksi kyseessä oli myös lisääntymisen kerääminen.

Tapaturmat

Joo, että vähän sillä lailla, kun ajattelee kuinka altis tapaturmille tuommoinen työpaikka, monella lailla... Niin onnellisen vähän on tapaturmia sattunut... mutta tietenkkin kaikkia litistymisiä ja semmoisia...

– Kaisa Ojala

Kurtin Sahlalla vältyttiin suurimmilta tapaturmilta. Eniten sahlalla tapahtui litistymisiä ja kolhuja sekä kulumavikoja. 2000-luvulla tukinkääntäjä horjahti kuljettimelle ja hänen kätensä vaurioituivat todella pahasti. Sahlalla tapahtui monia läheltä piti tilanteita, mutta ei onneksi mitään vakavampaa. Yksi pyöräkuormaaja paloi sahallin seinän vieressä, mutta se ehdittiin onneksi huomata ajoissa.

Tästä johtuu, että meillä loppupeleissä niin vähän sattui, niin ehkä se on näistä omistajista tai johtajistakin kiinni että he oli tietyllä tavalla sellaisia varovaisia – se asenne että ei mennä pää kolmantena jalkana ja hinnalla millä hyvänsä, että vähän mietitään aina mitä ollaan tekemässä. – Jyrki Kurtti

Ilkka Kurtti tekemässä puita 2019

Leonard Kurtti syksy 2008 metsässä.

Pekka Kurtti, kesätyöntekijä ja Aate Kurtti 1980-luvulta.

Henkilökuvia ja merkityksiä

Aate Kurtti

”Aate Kurtti oli sahan sielu.” - Kaisa Kurtti

Sahaa olivat perustamassa kolme veljestä, joista yksi nousi niin uutisissa ja kuin haastatteluidenkin aikana. Kurtin Sahaa ei olisi ollut sellaisenaan ilman Aate Kurttiä. Aate Kurtti oli lojala ja isällinen hahmo, jolle työnlaatu merkitsi sahalla. Hän vaati työtä, muttei unohtanut kiittää siitä.

Kurtin Aateen luotettiin kuin seinään. Hän oli myös luotettava työkuppani. Kurtin saha pärjäsi omillaan ja oli vakavarainen. Samat paikalliset isännät myivät puuta sahalle ja kävivät ostamassa puutavaraa. Sahalla toimi hankintahakkuu, eli isännät ottivat yhteyttä Aateen ja kysyivät, tarvitaanko puuta. Kurtin Aate antoi mitat ja pituudet. Puu kulkeutui pääsääntöisesti Rukalta Sallaan ja aina Naruskalle asti. Vuonna 1991 Aate Kurtti palkittiin kultaisella yrityjärjestillä.

Lapset ja nuoret mukana sahalla

Kyllä se on ollut tosiaan siitä 10 vuotiaana palkan nostamisesta, säännöllisen epäsäännöllisesti täältä palkkaa nostanut - Jyrki Kurtti

Perustajajäsenen, Iikka Kurtin, poika Jyrki Kurtti aloitti työt sahalla jo ala-asteella. Työ oli rimojen keräämistä ja touhuamista purukasoissa. Ensimmäisen palkan hän sai 10 vuotiaana. Peruskoulun jälkeen Jyrki Kurtti aloitti työt oppisopimuskoulutuksella. Aluksi työ oli lähinnä avustavia tehtäviä, paketoiminta ja rimoitusta. Voimien karttuessa Jyrki Kurtti siirtyi höylälle vastaanottajaksi. Sahan vanhapuoli jäi höylänsyöttöön eli halkaistiin lankusta lautoja höylälle. Seuraava askel saha toimintaan oli päästä sahuriksi ja syöttöpuolelle. Oppisopimuksen virallinen tutkinto oli saha-alan perustutkinto. Matka alkoi paketoiminnasta päättyen teräpuolelle ja kunnossapitoon, aivan isän jalan jäljissä. Kuivaamo oli jo pystyssä Jyrki Kurtin aloittaessa työt. Hän oli maalaamassa seinäiä serkkutyön kanssa.

Saha on ollut kuin toinen koti mulle - Kaisa Ojala

Myös toisen perustajajäsenen, Leonard Kurtin, tytär aloitti työt sahalla jo ala-asteella. Hän kulki iltaisin veljensä kanssa sahalla. Kaisa Ojalan ensimmäisiä töitä olivat rimojen taaplaaminen ja lautojen paketoiminta. Voimien karttuessa hän oli töissä myös höyläämössä vastaanottajana. Kaisa Ojala oli aikanaan ainoa naispuolinen sahan työntekijä. Kaisa Ojalan äiti Taimi Kurtti oli myös mukana sahan toiminnassa. Vanhan sahan aikaan työmiehet kävivät ruokatuolla Taimi Kurtin luona. Saha-arjen ulkopuolelle mahtui marjastusta, porotaloutta ja kalastusta nuotalla. Kesäaikana käytiin hillassa.

Arvot

**”Ja se oli sillai, että meistä pidettiin huolta”
- Reijo Päiväniemi**

**No ainakin semmonen yhteisöllisyys, se että tavallaan varmaan jokainen anto arvonsa toiselle
- Kaisa Ojala**

Kurtin saha oli Käylän ensimmäisiä teollisia työpaikkoja ja mahdollisti elannon monelle perheelle. Muita elinkeinoja olivat kalanviljelylaitos ja maatalous. Saha nähtiin pienessä kylässä isona työnantajana ja varmana maksajana. Suurin osa työntekijöistä oli kotoisin Käylästä ja osa myös Hautakylän puolelta. Saha työllisti elinaikanaan n.15-20 henkilöä ja välillisesti vielä enemmän (mm. metsurit ja autonkuljettajat). Kurtin saha merkitsi työntekijöilleen vakituista työtä ja turvallista toimeentuloa, joka tuli läheltä. Perustajilleen se edusti elämäntapaa, joka tarjosi myös elannon. Haastatteluiden aikana Sahan arvoiksi luokiteltiin yhteenkuuluvuuden tunne, sinnikkyys, peräänantamattomuus ja elinikäinen oppiminen. Työ tehtiin yhteiseksi hyväksi.

Saha-alan mittakaavassa katsottuna tähän on tosi pieni ollut, mutta silti tavallaan kokoaan isommaksi tälle alueelle. - Jyrki Kurtti

Kurtin saha oli myös syy varhaisnuorisolle jäädä paikkakunnalle perheen perustamisvaiheessa. Saha edusti myös monelle nuorelle ensimmäistä kesätyöpaikkaa, jossa työhön opetettiin alusta asti. Kurtin Sahan ansiosta ei paikallisten eni tarvinnut lähteä puutavaran perässä kauemmas ja Kitkan ympäristössä rakennettiinkin paljon mökkejä ja tehtiin saneeraustöitä.

”Heillä oli työharrastuksena. Töitä ensin tehtiin ja sitten vielä työt harrastuksena, niin se oli sitä kulttuuria heillä.” - Kalle Kurtti

Perustajilleen Kurtin Saha näyttäytyi elämäntapana, joka siirtyi myös jälkipolville. Ideasta syntyi yli 50 vuoden ura sahatteollisuuden parissa. Saha on myös ennen kaikkea tarina omasta aikakaudestaan ja se omalta osaltaan rakentaa myös Käylän ja sahatteollisuuden historiaa.

Ebba Anneberg ja käylä

Pariskunta Ebba Ahonen ja hänen miehensä Martti Anneberg 2019

Riekamovaarassa ajokone täydellä kuormalla

Käylästä kerrottua

Kurtin Sahan historiaa voi ymmärtää paremmin, jos tuntee myös Käylän tarinaa. Haastatteluisia esille nousi paikallinen Ebba Anneberg, joka hurmaa tarinoillaan Käylästä.

Ebba Anneberg muutti 16. toukokuuta 1957 Käylän kylään Sodankylästä. Hänen kotinsa on ollut Käylässä jo 62 vuoden ajan. Anneberg saapui kinttopolkujen aikaan ja toimi paikallisena terveysisarena. Ensimmäinen asunto sijaitsi osuuspankin yläkerrassa. Annebergin isä toimi poromiehenä ja opetti tyttärensä suunnistamaan ja ymmärtämään luonnonmetsiä.

Ja sitten semmoinen, se sano aina että on yks keino jos eksyt metsässä, jos eksyt niin se on semmoinen, että pitää lähteä kotiin! – Ebba Anneberg

Vuonna 1957 Käylässä ei ollut koulua tai kirkkoa. Käylässä oli kuitenkin kaksi kauppaa, Homasen kauppa ja osuusliike Otson kauppa. Kylällä oli myös baari. Ensimmäisinä vuosinaan Ebba Anneberg asui osuuskassan vintillä ja otti keittiössä potilaita vastaan. Sotien jälkeen Pohjois-Kuusamo on tarvittu uusi paikka rajaseutukirkolle. Kirkko päätettiin rakentaa Käylään. Uuden rajaseutukirkon suunnitteli arkkitehti Olli Vahtera. Kirkko vihittiin käyttöön 14. joulukuuta 1958. Kirkon valmistumisen jälkeen neuvola siirrettiin kirkon alakertaan.

Anneberg pääsi jo ensimmäisenä muuttoiltaan tutustumaan Käylän maorison, joka siihen aikaan vietti iltaansa pelaamalla urheilukentällä lentopalloa. Lentopallon kautta löytyi myös ensimmäinen aviomies. Lentopallon lisäksi nuorison aika kului näytelmien parissa, jotka he rakensivat alusta asti itse. Nuorison elämään kuuluivat olennaisesti myös hiihtokisat. Hiihto kuului kaiken ikäisille, silloin pidettiin myös ikämiesten hiihtokilpailut.

Niin kyllä näillä kaikilla, jotka olivat tuolla sahalla töissä – ihan joka päivässä puheessa ne sanoivat, että on se onni, että tuossa on tuommoinen työpaikka, että eihän tässä muuten olisi rahaa. Että ei se maitotili, se pikkunen maitotili, kun koitat laittaa mejeriin, mutta ei sillä paljon tehnyt, ei sillä lapsia lähetty kouluttamaan... – Ebba Anneberg

1970-luvulla Käylän elinkeinoista kolmannes sijoittui palveluolalle ja muu elanto saatiin maa- ja metsätaloudesta. Tänä päivänä Käylässä melkein kaikki työskentelevät erilaisilla palveluolilla.

Yksi Käylän tunnetuimmista tapahtumista ovat Tukkilaiskisat. Kilpailut aloitettiin vuonna 1992 ja niitä on järjestetty aina tähän päivään asti.

Leonard Kurtti ruokkimassa poroja.

4.4 Näyttelyn avajaiset kuvina

Seuraavaksi esittelyssä kuvia näyttelyn avajaisista 4.12.2019. Kuvaajana toimivat Latitude 66 Cobaltin työntekijä Aku Kallunki ja Kati Hiltunen.

Kuva 1 Korpihovi Näyttelyn sijainti

Kuva 2 Kurtin Sahan ansiomerkkejä

Kuva 3 Johdanto ja kuva vanhasta Kurtin Sahasta 1970-luvulta. Sermi on tehty Kurtin Sahan vanhasta seinästä ja sen on tehnyt Niilo Kallunki.

Kuva 4 Näyttelytekstit sijoitettiin sermiin. Ne laitettiin paikoilleen taitellulla rautalangalla.

Kuva 5 Näyttelyn avajaisissa katsottiin myös haastatteluvideo, jossa haastateltiin Iikka Kurttia, Jyrki Kurttia ja Ebba Annebergia. Videon lopussa Ilkka Kurtti ajaa kenttäsirkekellillä lautaa.

Kuva 6 Näyttelun avajaisissa muistitutkija ja projektin vetäjä Kati Hiltunen piti myös puheen.

ASiantuntijuus ja vuorovaikutusosaaminen

5.1. Monimuototutkielma asiantuntijuuden ja vuorovaikutusosaamisena

Syyskuussa 2019, kun olin junamatkalla Tampereelta Jyväskylään, uppouduin Kimmo Svinhufvudin teokseen *Gradutakuu* (2015). Siinä lähestytään gradutyötä kokonaisvaltaisesti tulevaisuuden ja elämän kannalta. Oma positioni niin kulttuuritutkimuksen opiskelijana kuin puheviestinnän opiskelijana aiheutti ajoittain hämmennystä, mutta Svinhufvudin teos auttoi kirkastamaan ajatuksia tulevasta tutkinnosta. Svinhufvud kirjoittaa:

Jotta gradun tekeminen ylipäättään olisi mahdollista, sinun täytyy ensin miettiä tarkkaan omaa elämääsi ja omia tavoitteitasi: Mitä haluat elämältääsi? Miten Gradun tekeminen liittyy siihen? (Svinhufvud 2015, 15)

Kirjoitin tuolloin kymmenen minuutin aikana itselleni tekstin, jossa perustelin, miksi haluan kirjoittaa pro gradun. Esille nousivat muun muassa seuraavat asiat:

Kirjoitan etnologian gradua, koska haluan saada tutkinnon valmiiksi. Tutkinto merkitsee minulle kulttuuritutkijan ammattia, jossa on mielestäni läsnä kaikki ihmisen kiinnostavimmat piirteet.

Haluan oppia hallitsemaan näin laajaa projektia, kirjoittamaan tieteellistä tekstiä ja oppia myös hyväksi palautteenantajaksi ja opponijaksi. Haluan vuorovaikutuksen asiantuntijaksi.

Muistiinpanoista käykin hyvin ilmi, millaisen tutkielman halusin tehdä ja millaisia tavoitteita siihen liittyi: kulttuuritutkijan ammatti, projektinhallinnan taito, tieteellisen tekstin rakentaminen sekä vuorovaikutusosaaminen. Muistiinpanoissa näkyvät myös perusteluni akateemiselle monimuototutkielmalle ja sen lähtökohdille.

Tämä maisterintutkielma on merkittävä askel matkallani opiskelijasta asiantuntijaksi – tai asiantuntijan ensiaskeleisiin. Tuosta junassa vietetystä hetkestä on nyt tätä kirjoittaessani yli puoli

vuotta. Matka ideasta aineistonkeruuhun, aineistosta näyttelyyn ja näyttelystä kulttuuriperintöprosessiin on ollut monivaiheinen ja kokonaisvaltainen kokemus.

Aineistonkeruun ja kenttätyön kautta olen oppinut käyttämään omaa asiantuntijuuttani. Sain myös ensimmäisen kosketuksen tutkimusetiikan hallinnointiin ja tietosuojadirektiiveihin, kuten lomakkeisiin, lupakäytänteisiin ja aineistohallinnan elinkaareen. Prossissa pääsin myös luomaan näyttelyn alusta loppuun. Prosessin työkaluina toimivat niin etnologia, museologian kautta viestinnän ammattilaisuus, että itse näyttelyprojektin luominen. Avain osaamista oli myös kulttuuriperintöprosessi ja sitä kautta oman historian tuottaminen. Tutkielmani on oppiaineeni pioneeri monimuototutkielmana. Tutustuin muiden yliopistojen monimuototutkielmiin, mutta omalta laitokseltani tämä oli ensimmäinen. Työssä yhdistyivät vapaus luoda jotain uutta sekä toteuttaa mallia monimuototutkielman tekemisestä.

Myös Annamaria Marttilan (2018) mukaan etnografisessa tutkimuksessa aineistonkeruu tarkoittaa tutkijalle sitä, että hänen täytyy heittäytyä tai antautua tutkimukseensa yksilöllisenä, tunteellisenä ja ruumiillisena ihmisenä. Tutkijan täytyy usein pystyä muuntautumaan useaan eri rooliin ja positioon. Työ vaatii tutkittavien lähestymistä niin tutkijan roolissa kuin kanssaihmisenä, yhteistyössä, työkaverina, vierailijana ja ystävänä. Toisaalta taas tutkijan täytyy onnistua etääntymään tutkittavista ja lähentyä tiedeyhteisön suuntaan. (Marttila 2018.)

Marttila (2018) kiteyttääkin yllä etnografisen tutkimuksen haasteet, jotka tutkija kokee aineistonkeruun aikana. Myös omassa tutkimuksessani liikuin eri positioiden välillä. Välillä haastavinta on ollut sijoittaa itsensä suhteessa tutkimukseen ja Kurtin Sahan kulttuuriperintöprosessiin. Olen samaan aikaan ollut niin viestinnänharjoittelija, kulttuuritutkimuksen opiskelija, näyttelyprojektin vetäjä kuin viestinnän opiskelija. Erityisesti kahden yliopiston välillä liikkuminen (Tampere ja Jyväskylä) on välillä tuottanut omat haasteensa projektiin. Prosessin aikana olen kuitenkin ymmärtänyt, että molemmat alat ovat tukeneet toisiaan ja kehittäneet osaamistani haluamaani suuntaan.

Asiantuntijuuteni on rakentunut niin etnologina, viestinnän asiantuntijana kuin näyttelyprojektin tekijänä. *Etnologina* olen kehittynyt kenttätyömenetelmissä, haastattelun tekijänä sekä aineiston analysoijana. Jos lähtisin tekemään projektia uudestaan, tulisi lopputuloksesta varmasti viimeistellympi. Tekisin useamman haastattelun sekä syventyisin arkistoihin ja uutisiin. Lisäksi tutkisin enemmänkin Käylän historiaa suhteessa Kurtin Sahaan sekä asuisin paikkakunnalla

haastattelujen ajan. *Viestinnän asiantuntijana* olen kehittynyt vuorovaikutusosaamisen kautta, joka tulee kenttätöön, näyttelyn koordinoimiseen ja hallinnoimiseen sekä haastattelutilanteiden kautta. Pääsin myös projektin aikana kehittämään esiintymistaitojani puheiden muodossa ja haastattelijana niin sahakahveilla, videohaastatteluissa kuin itse tutkimushaastattelujen kautta. *Näyttelyosaaminen* on kaikista suurin kehityskohteeni. Ennen Kurtin Saha projektia en ollut opiskellut museologiaa tai ollut mukana näyttelyn rakentamisessa. Minna Mäkisestä oli suuri apu niin näyttelyn suunnittelun kuin tekstien tuotannon kanssa.

Tässä prosessissa olin tuottamassa kulttuuriperintöä ja käyläläisten omaa historiaa yhdessä paikallisten kanssa. Toimin tutkijana sekä kulttuuriperintöprosessin tuottajana että oman historian tuottajana yhdessä paikallisten kanssa. (Karhunen 2014.) Loimme yhdessä palan Käylän historiaa, ja tutkijana tallensin erilaisten valintojen kautta Kurtin Sahan tarinan sellaisena kuin se aineistosta nousi esille. Valinnat ohjautuivat haastattelujen mukaan ja tavoitteena oli luoda yhtenäinen ja ehjä tarina Kurtin Sahan historian tapahtumista kertomusten kautta. Vielä näyttelyaineiston viimeistelyvaiheessa osa informanteistani kävi näyttelytekstit läpi ja tein korjauksia palautteen pohjalta.

Monimuotogradun tekeminen kuulosti aluksi yksinkertaiselta työltä – työn ja opintojen yhdistelmältä, jossa voisi hoitaa ”kaksi kärpäästä” yhdellä iskulla. Näin ei kuitenkaan ollut. Tein monimuototutkielman pioneerina KUMU:un, eikä se ollut helppoa. Prosessin myötä loin konseptin monimuotogradutyön tekemiselle tämän projektin aikana. Työssä oli siis paljon kysymyksiä ja aukkoja, jotka täytyi osata täyttää yhdessä ohjaajien kanssa sekä oman kirjoitusprosessin aikana. Valmiiden esimerkkien ja mallien puute loi samaan aikaan sekä vapauttaa toteuttaa tutkielmaa haluamallaan tavalla että epävarmuutta siitä, meneekö tutkielman teko oikeaan suuntaan, koska polku täytyi luoda itse. Onneksi työtä ei kuitenkaan tarvinnut tehdä tyhjiössä, vaan sain tukea ja ohjausta laitokseltamme koko matkan ajan.

Pohtiessani oman pro gradu -tutkielmani arvoa ja merkitystä otan samalla kantaa siihen, mitä pidämme akateemisessa tiedeyhteisössä merkityksellisenä. Opintojeni varrella olen ymmärtänyt, että kulttuurintutkijat ovat arjen tallentajia ja kokemusten merkitysten esille tuojia. Minua ja useita opiskelijajästäviäni yhdistää tahto ymmärtää arjen ilmiöitä ja käsityksiä. Tallennamme tietoa, joka voisi muuten jäädä aineettoman perinnön tasolle. Kun pysähdymme, otamme etnologin silmälasit ja lähdemme tutkimaan maailmaa. Käsitämme, että meille arkiset ja ”merkityksettömät” asiat ja teemat ovat niitä, joista elämämme koostuu. Haluan olla yksi arjen sankareista, tarinoiden keräilijöistä ja merkitysten luojista. Haluan olla antamassa ääneni muillekin kuin historian valtaa pitävälle.

5.2. Kulttuuriperintöprosessi ja oman historian tuottaminen

Tutkielmasta voidaan nähdä Kurtin Sahan merkitys niin työnantajana, elämäntapana kuin Käylän yhteisön silmissä ensimmäisinä teollisina työpaikkoina koko yhteisölle. Tutkimukseen osallistuneiden informanttien (n=10) haastatteluaineistoista rakentui *Muistettu Kurtin Saha* -näyttely ja opinnäytetyö. Tulokset rakennettiin niin etnologian työkalujen kuin muistitietotutkimuksen metodien avulla. Lopputuloksena syntyi kulttuuriperintöprosessi eli kaikki toimet, joita tein osana tätä prosessia.

Kurtin Saha on kokonaisuutena osa Käylän historiaa. Se on myös *aineellista kulttuuriperintöä*, sillä siellä on nähtävissä myös rakennuksia ja virallisia dokumentteja. (ks. Kaavio 1). Paikka, joka yhdisti sukuja, toimi elinkeinon rakentajana. Sahan puutavara elää yhä nykyäänkin Käylän asunnoissa ja mökeissä. Kooltaan pieni saha oli merkitykseltään isompi ja vakaa työpaikka, josta informanteilla oli paljon tarinoita jaettavaksi. Myös näyttelyn avajaisten osallistujat kertoivat Kurtin Sahan tarinoita, jotka olivat tuttuja melkein jokaiselle tilaisuuteen osallistuneelle. Pala Kurtin Sahan menneisyyttä tallennettiin yhdessä, ja sitä kautta kunnioitimme tilaisuudessa myös edesmenneitä Sahan perustajia. Roolini muistitietotutkijana ja opinnäytetyön tekijänä oli keskeinen tässä kulttuuriperintöprosessissa, jonka aikana Kurtin Sahasta rakennettiin myös *aineetonta kulttuuriperintöä* (ks. kaavio 1).

Eeva Karhunen (2014) avaa tutkimuksessaan *Porin kuudennen osan tarinoista rakennettu kulttuuriperintö* asukkaiden jakamia yhteisöllisiä arvoja, joita on mahdoton erottaa yhdessä jaetuista muistoista ja kertomuksista eli aineettomasta kulttuuriperinnöstä. Asukkaiden historian sisäinen kokemus, ns. toinen tieto, voi jäädä usein koko yhteisön hiljaiseksi tiedoksi. (Karhunen 2014, 252.) Edellä mainitut yhteisölliset arvot olivat näkyvillä myös omassa tutkimuksessani. Paikallisten eli kyläläisten oma kokemus Kurtin Sahan tarinoista ja merkityksestä ovat niin sanottua *hiljaista tietoa*, joka ei sellaisenaan tallennu itsestään. Haastattelujen aikana moni vähätteli omia muistojaan ja korosti niiden subjektiivisuutta. Kuitenkin jokaisella tarinalla ja muistolla oli paikkansa myös tämän tutkimuksen aineistona ja punaisena lankana, jossa kuljettiin yhdessä kohti Kurtin Sahan merkitystä.

Seuraavassa kaaviossa kuvaan Kurtin Saha kulttuuriperintöprosessina. Kaavio on jaettu ensimmäiseksi aineettomaan ja aineelliseen kulttuuriperintöön.

Karhunen (2014) kuvaa kulttuuriperintöä ”värikkääksi räsymatoksi, jossa jokaisen asukkaan tarina on yksi kude”. Aineeton perintö rakentuu näin kulttuuriperintöprosessissa valittujen tarinoiden rajaamisen ja uudelleen käymisen pohjalta. Karhunen (2014) näkeekin oman tutkimuksensa osana aineettoman kulttuuriperinnön määrittelyä. (2014, 253, 255.) Alla suora sitaatti Karhusen näkemyksestä aineellisen ja aineettoman kulttuuriperinnön eroista.

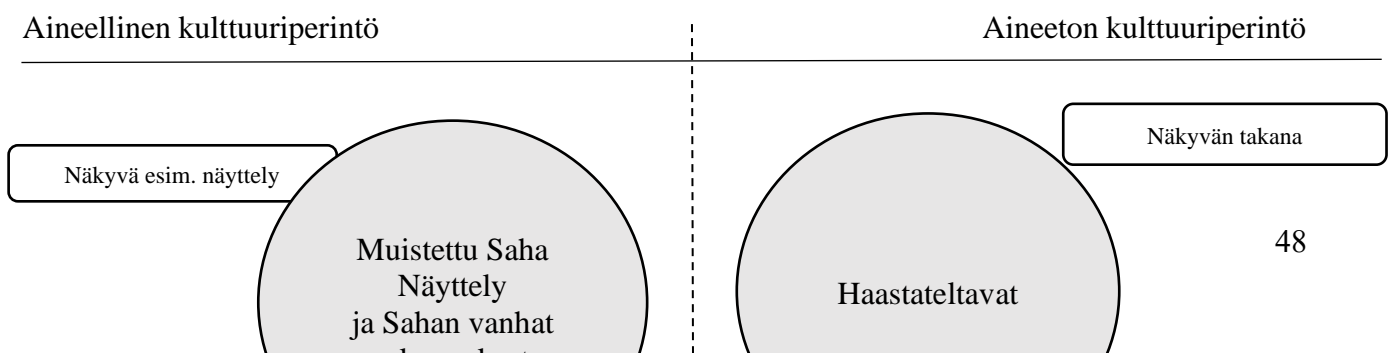
Ero aineellisen ja aineettoman kulttuuriperinnön välillä on kuin veteen piirretty viiva. Arkisiinkin kohteisiin liittyy henkisiä arvoja. Esimerkiksi suojeltu satavuotias talo ei ole vain aineellista kulttuuriperintöä, vaan yhtä lailla aineettoman kulttuuriperinnön tuote, joka sisällyttää itseensä asukkaiden sukupolvelta toiselle siirtyneitä merkityksiä, paikallista käsityötaitoa ja estetiikan tajua. Rakennettu ympäristö voi myös symboloida asuntosäästämistä. Nämä identiteettiin ja arvoihin liittyvät aineettoman kulttuuriperinnön ulottuvuudet saattavat viime kädessä ratkaista rakennuksen säilyttämisen. (Karhunen, 2014, 31.)

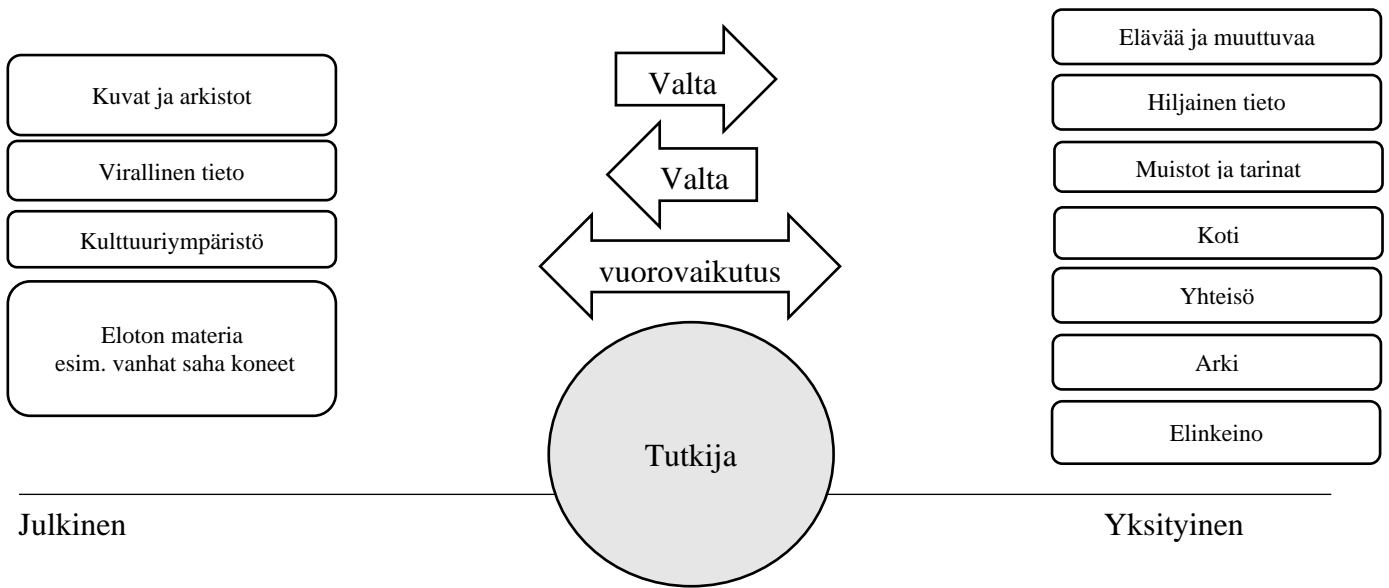
Kaavion kolme ympyrää *Muistettu Saha* näyttely ja Sahan vanhat rakennukset, haastateltavat ja tutkija, kuvaavat prosessin keskeisiä tekijöitä. Vasemmalta puolelta löytyvät aineellinen kulttuuriperintö, kuten näyttely ja rakennukset, ja ne edustavat myös julkista aineistoa. Oikealta puolelta löytyy aineeton ja yksityinen aineisto eli haastateltavat. Neliöt kuvaavat näitä aineellisia ja aineettomia kehyksiä tutkielmassa.

Keskellä kaaviota löytyvät vallan ja vuorovaikutuksen nuolet. Valta liikkuu molempiin suuntiin. Aineellinen kulttuuriperintö eli kuvat ja virallinen tieto ohjaavat osaltaan haastateltavien muistoja ja tulkintoja. Toisaalta haastateltavien kokemukset ja hiljainen tieto ohjaavat Näyttelyn sisältöä ja aineistoa, jonka äärelle tutkijana löysin. Vuorovaikutus on molempiin suuntiin ja itse tutkija toimii näiden kahden välillä, tulkitsijana ja rakentajana sekä vallan käyttäjänä.

Kaavio 1

Kurtin Saha Kulttuuriperintöprosessina

Yllä oleva kaavio on rakennettu Eeva Karhusen tutkimuksen (2014, 253) pohjalta avaamaan paremmin kulttuuriperintöprosessia. Karhunen (2014) avaa osuvasti myös perinnön käsitettä:

Käsitteen ytimessä ”perintö” on yksinkertaisesti erilaisten paikkoihin, tapahtumiin ja rakennuksiin liitettyjen aineettomien kulttuuriarvojen siirtämistä sukupolvelta toiselle tarinoiden välityksellä. Kulttuuriperintöprosessissa osasta tarinoita muodostuu valinnan ja uudelleen kerronnan myötä yhteisön aineetonta perintöä.

(Karhunen 2014, 253.)

Tässä tutkimuksessa valinta ja uudelleen kertominen tapahtuu tutkimuksen kautta synnyttäen yhteisön aineetonta perintöä tuoden sen samalla näkyväksi näyttelyn avulla. Kulttuuriperintö on tässä kuviossa jaettu aineelliseen ja aineettoman perintöön sen laadun mukaan. Aineellisen ja aineettoman perinnön erot ovat yksinkertaisesti näkyvyydessä ja julkisuudessa. Syvennyttään aluksi kulttuuriperinnön jaotteluun.

Se, onko näyttely itsessään kulttuuriperintöä vai vain väline kulttuuriperinnön välittämiseen, on myös mielenkiintoinen kysymys. Näyttelyn kautta ihmiset muistavat Kurtin Sahaa ja sen historiaa sekä näyttelyn sisältö voi vaikuttaa heidän näkemykseensä tästä historiasta ja sen tulkinnasta. Tässä tutkielmassa näen näyttelyn osana kulttuuriperintöprosessia ja kulttuuriperinnön välittäjänä eli viestinä.

Kulttuuriperintö voidaan jakaa kahteen kategoriaan: julkisesti tai yhteisöllisesti tunnustettuun ja virallisesti säilytettävään aineelliseen tai aineettoman kulttuurin ilmentymiin, joiden merkitys voi rakentua niin kansallisesti tai kansainvälisesti (esimerkiksi kirjastojen, arkistojen ja museoiden kokoelmat). Toinen kategoria on arkinen ja yksityinen. Tämä kulttuuriperintö on merkityksellinen ihmisen ja yhteisön arjelle ja identiteetille (esimerkiksi sauna tai kyläjuhla). Näiden kategorioiden lisäksi ero aineellisen ja aineettoman kulttuuriperinnön välillä on haastava. Arkisiin kohteisiin voi liittyä henkisiä arvoja. Mielenkiintoista on kuitenkin se, että aineellisen tai aineettoman kulttuurin tuotetta ei ole alun perin luotu kulttuuriperinnöksi, vaan se on syntynyt arjen ja juhlan tarpeisiin. Kulttuuriperintö ei siis ole sellaisenaan olemassa, vaan se syntyy valinnan kautta. Kulttuuriperintö on aina rajattua, jotain, joka on tärkeää ja säilyttämisen arvoista, aiemmilta sukupolvilta perittyä. Rajoja määrittellen aina uudelleen ja sen vuoksi kulttuuriperintö ei ole koskaan pysyvää. Tämä liittyy erityisesti ihmisten arkikokemuksiin. (Karhunen 2014, 30-31.)

Tässä tutkimuksessa aineellinen kulttuuriperintö näyttäytyy näyttelynä ja Kurtin Sahaan liittyvänä kulttuuriympäristönä, jota Kurtinvaara ja vanhat saharakennukset edustavat. Käytössä oli myös ”virallista” tietoa eli sanomalehtiä ja kuvia Kurtin Sahan ajoilta. Aineeton kulttuuriperintö rakentui haastateltavien kertomuksissa, elettyinä arkena ja muistoina. Kuviossa valta liikkuu molempiin suuntiin niin aineellisen kuin aineettoman kulttuuriperinnön välillä. Molemmat vaikuttivat toisiinsa ja niiden tulkintoihin. Niiden keskeltä löytyy tutkija, joka järjestee tutkimusaineiston ja käyttää suurta valtaa kulttuuriperinnön rakentumisessa.

Kulttuuriperintöprosessi sisältää myös vallankäyttöä: ”Kuka saa äänensä kuuluville?” Myös tutkimus on osa neuvottelua ja vaikuttaa siihen, miten tutkimukseen osallistujat määrittelevät jatkossa aineetonta perintöään. (Karhunen 2014, 255.) Muistettu Kurtin Saha näyttely määrittelee myös tulevien sukupolvien kokemusta Kurtin Sahasta. Merkityksellistä onkin tutkijan rooli ja positio, missä hän liikkuu. Aineisto syntyy haastateltavien kertomusten kautta, mutta lopulta tutkija on se, joka rajaa näkökulmat ja päättää, mitkä kertomukset nousevat muiden edelle. Tässä prosessissa tutkijana toimin vallankäyttäjänä ja tuottamani kulttuuriperintö on aineellinen ja konkreettinen näyttely, jossa muistot heräävät henkiin vuorovaikutuksen kautta näyttelyn kokijan ja näyttelyn välillä. Tässä tutkimuksessa aineeton perintö edustaa Kurtin Sahan arjen ja käytännön kertomuksia. Karhunen (2014, 254) mukaan yhdessä jaetut tarinat saavat yhteisöllisiä merkityksiä, kun ne kiinnittyvät johonkin kaikkien tuntemaan paikkaan. Tässä tapauksessa Kurtin Saha toimii paikkana yhteisten merkitysten rakentajana. Paikka rakentuu ihmisten paikkasuhteen kautta aivan kuin Meriläinen-Hyvärinen (2014) tutkimuksessa, jossa paikan merkitykset nousivat tutkimuksen ytimeksi ihmisten elämässä. Myös

Kurtin Sahaan liittyy eri tavalla paikan menetys, kun Kurtin Saha ei sellaisenaan enää ole, vaan se elää vahvasti ihmisten muistoissa ja kokemuksissa.

Kurtin Saha voisi jatkotutkia vielä paljon enemmän ja syvemmin. Mielenkiintoista olisi tutkia Kurtin Sahan kehitystä ja verrata sitä muihin alueen sahayrittäjiin ja heidän kehitykseensä. Myös Käylän yhteisö olisi hedelmällinen tutkimuskohde sen tiiviin historian kautta. Käylä elää muutosta myös kaivoshankkeen kanssa, ja paikallisten suhdetta kaivoshankkeeseen olisi mielenkiintoista tutkia yhteisöllisestä näkökulmasta.

KIRJALLISUUS

Anttonen Pentti. (2009). Kulttuurin, perinteen ja perinnön kysymyksiä. *16*(Elore (ISSN 1456-3010),) Retrieved from <https://doi.org/10.30666/elore.78777>

Eija Stark. (2002a). Taina ukkonen: Menneisyyden tulkinta kertomalla. muistelupuhe oman historian ja kokemuskertomusten tuottamisprosessina. . *Elore*, Retrieved from <https://doi.org/10.30666/elore.78357>

- Eija Stark. (2002b). Taina ukkonen: Menneisyyden tulkinta kertomalla. muistelupuhe oman historian ja kokemuskertomusten tuottamisprosessina. helsinki: SKS. 2000.. *Elore*, 9(1)
Retrieved from <https://doi.org/10.30666/elore.78357>
- Fingerroos Outi, & Haanpää Riina (Eds.). (2006). *Muistitietotutkimuksen ydinkysymyksiä*. Helsinki: SKS.
- Fingerroos Outi, Haanpää Riina, Heimo Anne, & Peltonen Ulla-Maija. (2006). *Muistitietotutkimus - metodologisia kysymyksiä*. Helsinki: SKS.
- Fingerroos Outi, & Peltonen Ulla-Maija (Eds.). (2006). *Muistitieto ja tutkimus*. Helsinki: SKS.
- Fingerroos, O., Historian ja etnologian laitos, Department of History and Ethnology, & Etnologia. (2014). Etnologinen kenttätyö ja tutkimus: Metodien monimuotoisuuden pohdintaa ja esimerkkitapauksia. () Ethnos ry. Retrieved from <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/60477> <http://www.urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201811304961>
- Hällström Jaana. (2011). *Näyttelyviestintä*. Sastamala: Vammalan Kirjapaino.
- Heinonen Jouko, & Lahti Markku. (2001). *Museologian perusteet*. Jyväskylä: Gummerus.
- Huttunen Laura (Ed.). (2010). *Tiheä kontekstointi: Haastattelu osana etnografista tutkimusta*. Tampere: Vastapaino.
- Huttunen Laura, & Homanen Riikka (Eds.). (2017). *Etnografinen haastattelu*. Tampere: Vastapaino.
- Hyvärinen Matti, & Loyttyneemi Varpu (Eds.). (2005). *Kerronnallinen haastattelu*. Tampere: Vastapaino.
- Kalela Jorma. *Näkökulmia tulevaisuuteen. paperiliiton historia 1944-1986*. Helsinki: Paperiliitto.
- Kalela Jorma (Ed.). (2006). *Muistitiedon näkökulmia historiaan*. Helsinki: SKS.
- Karhunen Eeva. (2014). *Porin kuudennen osan tarinoista rakennettu kulttuuriperintö*. Turku: Painosalama Oy.
- Korkiakangas Pirjo (Ed.). (2006). *Etnologisia näkökulmia muistiin ja muisteluun*. Helsinki: SKS.
- Kortelainen Kaisu. (2008). *Penttilän sahayhteisö ja työläisyys. muistitietotutkimus*. Helsinki: SKS.

- Koskinen-Koivisto, E. (2013). *A greasy-skinned worker : Gender, class and work in the 20th-century life story of a female labourer* Retrieved from <https://jyu.finna.fi/Record/jykdok.1279608>
- Kotilainen Sofia (Ed.). (2018). *Monikerroksinen muistelu- ja tallennusprosessien vaikutus muistitiedon tulkintaan etnografisessa historiantutkimuksessa*. Helsinki: Ethnos ry.
- Kuula Arja. (2006). *Tutkimusetiikka. aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys* . Tampere: Vastapaino.
- Lillbroända-Annala. (2014). *Kulttuuriperintö prosessina ja arvottamisen välineenä*. Helsinki: Ethnos ry. Teoksessa *Muuttuva kulttuuriperintö*. (toim.) Tytti Steel, Arja Turunen, Sanna Lillbroända-Annala & Maija Santikko
- Lonkila Helena (2016). *Syvällä sydänmaassa : Yrjö blomstedtin ja victor sucksdorffin kainuu*. Jyväskylä: University of Jyväskylä. Retrieved from <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-6545-7>
- Makkonen Elina. (2009). *Muistitiedon etnografiaa tuottamassa*. Joensuu: Joensuun yliopisto.
- Makkonen Elina. (2010a). Tutkijan rooli muistitietoetnografiassa. *Elore*, Retrieved from <https://doi.org/10.30666/elore.78855>
- Makkonen Elina. (2010b). Tutkijan rooli muistitietoetnografiassa. *Elore, vol 17 – 1/2010*
- Marttila Annamaria (Ed.). (2018). *Tutkijan positiot etnografisessa tutkimuksessa – kentän ja kokemuksen dialoginen rakentuminen*. Helsinki: Ethnos Ry.
- Meriläinen-Hyvärinen Anneli. (2014). *Kun kaivos tuli kotiin. Sotkamon talvivaara: menetetyt paikat ja niiden kulttuuriperintö*. Helsinki: Ethnos Ry. Teoksessa *Muuttuva kulttuuriperintö*. (toim.) Tytti Steel, Arja Turunen, Sanna Lillbroända-Annala & Maija Santikko
- Naarminen, N. (2018). *Naurun voima* Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura. Retrieved from <http://hdl.handle.net/10138/231260>
- Peltonen Ulla-Maija. Perinteentutkimuksen terminologia. Retrieved from <https://www.helsinki.fi/fi/opiskelijaksi/koulutusohjelmat/kulttuurien-tutkimuksen-kandiohjelma-0/perinteentutkimuksen-terminologia>
- Rastas Anna (Ed.). (2010). *Haastatteluaineistojen monet tehtävät etnografisessa tutkimuksessa*. Tampere: Vastapaino.

- Raunola Ilona (Ed.). (2010). *Osallisuus ja dialoginen paikantuminen etnografisessa kenttätöössä*. Joensuu: Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura.
- Ruusuvuori Johanna, & Nikander Pirjo (Eds.). (2017). *Haastatteluaineiston litterointi*. Tampere: Vastapaino.
- Taavetti, R. (2018). *Queer politics of memory : Undisciplined sexualities as glimpses and fragments in finnish and estonian parts*. Helsinki: University of Helsinki, Faculty of Social Sciences. Retrieved from <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-3330-4>
- Tolonen Tarja, & Palmu Tarja (Eds.). (2007). *Etnografia, haastattelut ja (valta)positiot*. Tampere: Vastapaino.
- Tuomi Jouni, & Sarajärvi Anneli. (2018a). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.
- Ukkonen Taina. (2000). *Menneisyyden tulkinta kertomalla. muistelupuhe oman historian ja kokemuskertomusten tuottamisprosessina*. Helsinki: hakapaino oy.
- Ukkonen Taina (Ed.). (2006a). *Yhteistyö, vuorovaikutus ja narratiivisuus muistitietotutkimuksessa*. Helsinki: SKS.
- Ukkonen Taina (Ed.). (2006b). *Yhteistyö, vuorovaikutus ja narratiivisuus muistitietotutkimuksessa*. Helsinki: SKS.
- Valli Raine (toim.). (2018). *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. metodin valinta ja aineistonkeruu: Virikkeitä aloittelevalle tutkijalle*. Keuruu: PS-Kustannus.

LIITTEET:

SUOSTUMUSLOMAKE (Liite 1.)

TIETOSUOJALOMAKE (Liite 2.)

HAASTATTELURUNKO (Liite 3.)

SUOSTUMUS TIETEELLISEEN TUTKIMUKSEEN

Minua on pyydetty osallistumaan tutkimukseen Kurtin sahan historia.

Olen perehtynyt tutkimusta koskevaan tiedotteeseen (tietosuojailmoitus) ja saanut riittävästi tietoa tutkimuksesta ja sen toteuttamisesta. Tutkimuksen sisältö on kerrottu minulle myös suullisesti ja olen saanut riittävän vastauksen kaikkiin tutkimusta koskeviin kysymyksiini. Selvitykset antoi Kati Hiltunen. Minulla on ollut riittävästi aikaa harkita tutkimukseen osallistumista.

Ymmärrän, että tähän tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Minulla on oikeus, milloin tahansa tutkimuksen aikana ja syytä ilmoittamatta keskeyttää tutkimukseen osallistuminen tai peruuttaa suostumukseni tutkimukseen. Tutkimuksen keskeyttämisestä tai suostumuksen peruuttamisesta ei aiheudu minulle kielteisiä seuraamuksia.

Allekirjoittamalla suostumuslomakkeen hyväksyn tietojeni käytön tietosuojailmoituksessa kuvattuun tutkimukseen.

Kyllä

Annan luvan siihen, että minut saa tunnistaa tutkimustuloksista. Tällöin tunnistamisen riskejä tulee arvioida erikseen tutkittavan näkökulmasta. Tutkimuksesta tehdään näyttely, jossa on uutiskuvia Sahan historiasta. Minut saa tunnistaa näistä kuvista.

Kyllä

Allekirjoituksellani vahvistan, että osallistun tutkimukseen ja suostun vapaaehtoisesti tutkittavaksi sekä annan luvan edellä kerrottuihin asioihin.

Allekirjoitus

Päiväys

Nimen selvennys

Syntymäaika

Osoite

Y-tunnus:
02458947
Sähköposti:
etunimi.sukunimi@jyu.fi

Puhelin:
(014) 260 1211
Faksi:
(014) 260 1021

Jyväskylän yliopisto
PL 35
40014 Jyväskylän yliopisto
www.jyu.fi

Suostumus vastaanotettu

Suostumuksen vastaanottajan allekirjoitus

Päiväys

Nimen selvennys

Alkuperäinen allekirjoitettu asiakirja jää tutkimuksen vastuullisen johtajan arkistoon ja kopio annetaan tutkittavalle. Suostumusta säilytetään tietoturvallisesti niin kauan kuin aineisto on tunnistellisessa muodossa. Jos aineisto anonymisoidaan tai hävitetään suostumusta ei tarvitse enää säilyttää.

TIETOSUOJAILMOITUS TUTKIMUKSESTA TUTKIMUKSEEN OSALLISTUVALLE

22.5.2019

Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista, eikä tutkittavan ole pakko toimittaa mitään tietoja, tutkimukseen osallistumisen voi keskeyttää.

1. TUTKIMUKSEN NIMI, LUONNE JA KESTO

Nimi: Kurtin sahan historia

Tutkimuksen tarkoituksena on kartoittaa Sahan elinkaari ja siihen liittyviä tarinoita. Tutkimuksen päätteeksi tehdään näyttely Sahan historiasta. Näyttelyn sijainti on Käylässä. Tutkimus alkaa kesäkuussa 2019 ja valmistuu joulukuuhun 2019 mennessä. Kyseessä on muistitiedon keruu haastattelututkimuksen keinolla.

2. MIHIN HENKILÖTIETOJEN KÄSITTELY PERUSTUU

EU:n yleinen tietosuoja-asetus, artikla 6, kohta 1

Tutkittavan suostumus

3. TUTKIMUKSESTA VASTAAVAT TAHOT

Tutkimuksen tekijä:

Kati Hiltunen

Sähköposti: kati.k.hiltunen@student.jyu.fi

Puhelin: 0504050277

Osoite: Rasintie 3, 909010 Kontio

Tutkimuksen ohjaaja:

professori Outi Fingerroos

Sähköposti: oufinger@jyu.fi

Puhelin: 0404818455

Osoite: Etnologia ja antropologia, PL 35, 40014 Jyväskylän yliopisto

1. TUTKIMUKSEN TAUSTA JA TARKOITUS

Hanke on muistitietoon perustuva keruu, jossa Käyläläisten Sahaan liittyvää historiaa tarkastellaan vuodesta 1950 tähän päivään saakka. Kyse on lähimenneisyydestä ja nykyisyydestä, mutta myös tulevaisuudesta varhaisempaa historiaa unohtamatta.

Tämän tutkimuksen tavoitteena on selvittää Kurtin Sahan elinkaarta ja siihen liittyviä tarinoita. Tarkoituksena on laatia Kurtin Sahan 50 vuotinen historia. Lisäksi on tarkoitus selvittää Sahaan liittyviä tarinoita ja kokemuksia siihen liittyvästä työstä.

Tutkimukseen osallistuvat henkilöt, jotka ovat olleet Sahalla töissä, tuntevat paikan.

Tutkimuksessa on välttämätöntä käsitellä tutkittavien henkilötietoja.

2. TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN KÄYTÄNNÖSSÄ

Tutkimus toteutetaan teemahaastatteluina. Haastattelut nauhoitetaan tutkittavan suostumuksella. Tutkimukseen osallistuminen kestää noin 1-3 tuntia. Tutkimukseen sisältyy yksi haastattelu tutkittavan etukäteen määrittelemässä paikassa.

Tutkimuksessa tutkittavalta kerätään seuraavien henkilötietoja; nimi, osoite, ikä, puhelinnumero, äänitallenne ja haastattelumuistiinpanot.

Tutkimuksen haastattelukysymykset eivät sisällä erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja (rotu tai etninen alkuperä, poliittinen mielipide, uskonnollinen tai filosofinen vakaumus, ammattiliiton jäsenyys, terveyttä koskevat tiedot, seksuaalinen suuntautuminen tai käyttäytyminen, geneettiset tai biometriset tiedot henkilön tunnistamista varten).

Haastattelut tallennetaan digitaalisina äänitiedostoina. Haastatteluista tehdään lisäksi litterointi.

Tutkimuksessa tietojasi ei siirretä EU/ETA-alueen ulkopuolelle.

1. TUTKIMUKSEN MAHDOLLISET HYÖDYT JA HAITAT TUTKITTAVILLE

Tutkimus tuottaa tietoa siitä, mikä Kurtin Sahan merkitys on paikallisten asukkaiden näkökulmasta. Hanke kannustaa paikallisia asukkaita tuottamaan ja tulkitsemaan omaa historiaansa sekä määrittelemään omaa kulttuuriperintöään ja kulttuuriympäristöjään.

Hanke kartuttaa kansallista kulttuuriperintöä.

Hanke ei aiheuta haittaa tutkittaville.

2. HENKILÖTIETOJEN SUOJAAMINEN

Tutkimuksessa kerättyjä tietoja ja tutkimustuloksia käsitellään luottamuksellisesti tietosuojalainsäädännön edellyttävällä tavalla. Tietojasi kuitenkin voidaan tunnistaa tutkimukseen liittyvistä tutkimustuloksista, selvityksistä tai julkaisuista.

3. TUTKIMUSTULOKSET

Tutkimuksesta valmistuu opinnäytetyö ja näyttely.

4. TUTKITTAVAN OIKEUDET JA NIISTÄ POIKKEAMINEN

Tutkittavalla on oikeus peruuttaa antamansa suostumus, kun henkilötietojen käsittely perustuu suostumukseen. Jos tutkittava peruuttaa suostumuksensa, hänen tietojaan ei käytetä enää tutkimuksessa.

Tutkittavalla on oikeus tehdä valitus Tietosuojavaltuutetun toimistoon, mikäli tutkittava katsoo, että häntä koskevien henkilötietojen käsittelyssä on rikottu voimassa olevaa tietosuojalainsäädäntöä. (lue lisää: <http://www.tietosuoja.fi>).

Tutkimuksessa ei poiketa muista tietosuojalainsäädännön mukaisista tutkittavan oikeuksista.

HENKILÖTIETOJEN SÄILYTTÄMINEN JA ARKISTOINTI

Säilyttäminen

Rekisteriä säilytetään yliopiston tietokoneella (haka log-in), joka on suojattu yliopistotunnuksella. Aineiston käsittely tehdään tällä tietokoneella ja kenttättyön päätyttyä (1.9.2019 alkaen) tiedot siirretään yliopiston U-

asemalle. Aineisto kerätään yliopiston nauhurilla, johon muilla kuin tutkimuksen tekijällä ei ole pääsyä. Allekirjoitetut suostumuslomakkeet tallennetaan tutkimuksen tekijän kotiin, eikä ulkopuolisilla ole niihin pääsyä.

1. REKISTERÖIDYN OIKEUKSIEN TOTEUTTAMINEN

Jos sinulla on kysyttävää rekisteröidyn oikeuksista voit olla yhteydessä tutkimuksen tekijään.

HAASTATTELURUNKO

1. Kertoisitko aluksi itsestäsi (oma tausta ja miten päädyit Kurtin Sahalle töihin.)
2. Kertoisitko työstäsi Sahalla, työnkuvasi?
3. Miten kuvailisit sahantoimintaa sinä aikana, kun olit töissä?
4. Miten toiminta kehittyi vuosien varrella?
5. Miten kuvailisit perustyöpäivää ja viikkoa Sahalla?
6. Miten kuvailisit työpaikan yhteisöä?
7. Miten kuvaisit Sahan arvoja?
8. Tuleeko mieleen tärkeitä vuosilukuja Sahalle?
9. Oliko tapaturmia?
10. Miten kuvailisit vuodenaikoja / vuoden sykliä?
11. Miten kuvailisit Sahan merkitystä Käylälle?
12. Miten kuvailisit johtoa?
13. Minkälainen merkitys Sahalla on ollut sinulle?
14. Oliko Sahalla paljon kilpailua?
15. Mistä saitte metsää?
16. Minne kaikkialle myitte tavaraa?
17. Miten kuvailisit asiakaskuntaa?
18. Oliko jotain mikä olisi jäänyt uupumaan, kun mietitään Sahan historiaa kokonaisuudessaan?
19. Miten perheyrietyksen perhe näkyi toiminnassa?
20. Oliko Sahan ulkopuolella illanistujaisia?